

Zelena tranzicija za održivost

#BRŽEVIŠEBOLJE

NEZAVISNI SUDIBENI ZNAMOSTI
I VISOKOG OBRAZOVANJA

PREPOROD

o d r a z

ESF+
Učinkoviti ljudski
potencijali

Sufinancira
Europska unija

Impresum

Izdavač

Nezavisni sindikat znanosti i visokog obrazovanja

Pripremila

Lidija Pavić-Rogošić, ODRAZ – Održivi razvoj zajednice

Lektura

Mirna Crnković

Grafičko oblikovanje

Ksenija Vorberger

Godina izdanja

2025.

Priručnik „Zelena tranzicija za održivost“ pripremljen je u okviru projekta #brževišebolje. Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) u sklopu Programa „Učinkoviti ljudski potencijali 2021. – 2027.“

Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja.

Za više informacija o Europskom socijalnom fondu plus (ESF+) posjetite www.esf.hr

Za više informacija o fondovima EU-a posjetite <https://eufondovi.gov.hr>

#BRŽEVIŠEBOLJE

NEZAVISNI SINDIKAT ZNANOSTI
I VISOKOG OBRAZOVANJA

PREPOROD

ESF+
Učinkoviti ljudski
potencijali

Sufinancira
Europska unija

Zelena tranzicija za održivost

Sadržaj

0. Projekt #brževišebolje	7
1. Održivi razvoj	9
1.1 Ciljevi održivog razvoja: globalna vizija, lokalna akcija	13
1.2 Pravni okvir EU-a za održivi razvoj i zelenu tranziciju	23
2. Klimatske promjene	29
2.1 Ublažavanje, prilagodba na klimatske promjene i otpornost	31
2.2 Klimatske promjene u Hrvatskoj – stvarnost koju živimo	32
2.3 Klimatsko djelovanje - zajednička odgovornost	34
3. Zelena tranzicija	37
3.1 Zeleno gospodarstvo	38
3.2 Kružnim putem do održivosti	40
3.3 Što su socijalni klimatski planovi?	42
3.4 Obrazovanje za zelenu tranziciju	43
3.5 Inovacije za zelenu tranziciju	45
3.6 Zelena javna nabava	47
4. Završne poruke - uloga sindikata u socijalno pravednoj zelenoj tranziciji	51
<i>Dodatak 1</i>	55

0. Projekt #brževišebolje

Cilj projekta [#brževišebolje](#) je ojačati kapacitete Nezavisnog sindikata znanosti i visokog obrazovanja (NZSVO) i Školskog sindikata Preporod (SP) za djelovanje na tržištu rada osposobljavanjem, umrežavanjem i razvojem novih usluga za članove.

Povećanje kapaciteta ostvaruje se edukacijom i umrežavanjem NZSVO-a i SP-a sa sindikatima u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji kako bi se stekla dodatna znanja te razmijenila iskustva unaprjeđenja položaja radnika obrazovnog sektora.

Projekt obuhvaća i digitalnu transformaciju sindikata promicanjem postojećih i razvojem novih digitalnih usluga za članove s ciljem povećanja vidljivosti i dostupnosti usluga članovima. Projektom će se razviti različiti pristupi podrške, osobito za mlade znanstvenike i asistente u nastavi, razvojem programa podrške „Asistent“ i web aplikacije „Pomoćnik u nastavi – PON“.

Projekt #brževišebolje ima stratešku ulogu u jačanju socijalnog dijaloga i osnaživanju sindikata obrazovnog i znanstvenog sektora čime se osigurava jača zaštita prava zaposlenih, veća uključenost mladih znanstvenika i nastavnika te modernizacija sindikalnih usluga upotrebom digitalnih alata.

Zašto ovaj priručnik?

Zelena tranzicija jedan je od ključnih izazova našeg vremena, a ona podrazumijeva sustavnu promjenu načina na koji proizvodimo energiju, koristimo resurse, organiziramo rad i oblikujemo društvo. Sindikatima, a osobito onima koji djeluju u sektoru znanosti i obrazovanja, zelena tranzicija nije samo pitanje očuvanja okoliša, nego i pitanje pravednosti, radnih uvjeta i budućnosti zaposlenih.

U okviru projekta pripremljen je ovaj priručnik s jasnom porukom: zelena tranzicija ne dolazi izvana, nego je proces u kojemu svi sudjelujemo. Bržim djelovanjem možemo postići bolje rezultate, ne samo za okoliš, nego i za radnike, zajednice i buduće generacije.

Zelena tranzicija u sklopu je koncepta održivog razvoja i 17 ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda. Priručnikom su ponuđena objašnjenja i odgovori na pitanja klimatskih promjena kao i druge relevantne teme.

Koncept održivog razvoja prvi je put jasno definiran 1987. u Brundtlandinom izvještaju gdje je opisan kao razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija, a ne ugrožava mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe. Navedeni koncept danas je temelj globalnog djelovanja skladu s Agendom 2030 i 17 ciljeva održivog razvoja UN-a.

1. Održivi razvoj

Zajednički put prema boljoj i pravednijoj budućnosti

Održivi razvoj nije više preporuka, nego nužnost u svijetu koji se ubrzano mijenja s prisutnim klimatskim ekstremima, pritiskom na prirodne resurse i rastućim društvenim razlikama. Okvir je koji pomaže razumjeti kako živjeti, raditi i planirati bez ugroze mogućnosti budućih generacija. Iako se često povezuje s okolišem, održivi razvoj obuhvaća širi skup pitanja gospodarstva, socijalne pravednosti, upravljanja resursima i kvalitete života.

Što podrazumijeva održivi razvoj?

Održiva budućnost uključuje **integrirani pristup** koji povezuje tri međusobno ovisne dimenzije: okolišnu, gospodarsku i društvenu.

Okolišna dimenzija

Podrazumijeva načine na koji koristimo i obnavljamo prirodne resurse, odnosno potiče se:

- prelazak na obnovljive izvore energije i smanjenje emisija stakleničkih plinova,
- razvoj kružnog gospodarstva i smanjenje otpada,
- zaštitu ekosustava, šuma, tla i bioraznolikosti,
- održivu mobilnost i promišljeno planiranje prostora.

Provedba predloženih mjera smanjila bi pritisak na planet te očuvala funkcionalnost prirodnih sustava.

Gospodarska dimenzija

Održivo gospodarstvo temelji se na inovacijama, odgovornom upravljanju resursima i dugoročnoj otpornosti te uključuje:

- ulaganje u zelene tehnologije i digitalizaciju,
- razvoj konkurentnih zelenih sektora,
- financijske mehanizme koji potiču održive prakse,
- integraciju održivosti u svim javnim politikama.

Gospodarstvo koje se temelji na održivosti dugoročno je stabilnije i otpornije na krize.

Društvena dimenzija

Održivi razvoj nije moguć bez socijalne pravednosti što predstavlja:

- pravednu tranziciju za radnike u sektorima koji podliježu promjeni,
- ulaganje u obrazovanje i vještine potrebne za zeleno i digitalno gospodarstvo,
- jačanje socijalne sigurnosti, a posebno za ranjive skupine,
- uključivanje građana, sindikata, poslodavaca i organizacija civilnog društva u donošenje odluka.

Održivost se temelji na vrijednostima uključenosti, ravnopravnosti, solidarnosti, zdravlja i dobrobiti zajednice.

Slika 1. Tri dimenzije održivog razvoja

Ukratko:

Okolišna dimenzija smanjuje pritisak na planet, **društvena dimenzija** osigurava pravednost i inkluziju, a **gospodarska dimenzija** stvara temelje za dugoročnu otpornost i konkurentnost.

Zašto je održivi razvoj važan? Ključne poruke

➔ Promjena načina razmišljanja

Usredotočiti se na dugoročnu dobrobit za društvo i okoliš. Potrebno je osvijestiti građane, institucije, socijalne partnere, organizacije civilnog društva i druge dionike o važnosti očuvanja resursa i socijalne pravednosti što je temelj dugoročne gospodarske stabilnosti.

→ Zajednička odgovornost

Poslodavci i sindikati, obrazovne ustanove, organizacije civilnog društva i lokalne zajednice imaju ulogu u stvaranju pravednijeg i otpornijeg društva.

→ Obrazovanje je pokretač promjena

Škole, fakulteti i instituti oblikuju generacije koje će donositi odluke o budućnosti. Uključivanje održivosti u obrazovanje ključno je za oblikovanje informiranih i odgovornih građana.

→ Zelena tranzicija počinje lokalno

Male konkretne promjene poput energetske obnove zgrada, reciklaže, održive mobilnosti i ozelenjavanja prostora stvaraju vidljive rezultate i potiču širu promjenu.

→ Klimatskim promjenama pristupa se strateški

Prilagodba infrastrukture, obrazovnih programa i svakodnevnih praksi nužna je za smanjenje rizika i povećanje otpornosti zajednica.

→ Socijalne pravednost temelj je održivosti

Bez smanjenja nejednakosti, osiguranja pristupa osnovnim uslugama, zaštite radnih prava i uključivanja ranjivih skupina, zelena tranzicija ne može biti uspješna.

→ Ciljevi održivog razvoja UN-a jasni su smjer

Agenda 2030 i 17 ciljeva održivog razvoja okvir su djelovanja svih dionika na globalnoj, nacionalnoj, regionalno i lokalnoj razini.

Kako prilagoditi poruke različitim ciljnim skupinama?

Provedba održivog razvoja učinkovitija je kada su poruke prilagođene potrebama, odgovornostima i perspektivama pojedinih ciljnih skupina.

Sindikati (uključujući i obrazovne)

Fokus: radni uvjeti, sigurnost, pravedna tranzicija

- Poruka: održivi razvoj uključuje i zaštitu radnih prava. Sindikati mogu biti snažni zagovaratelji zelene i socijalne politike, osobito u procesu sigurne tranzicije. Zaposlenici se ne bi trebali zapostavljati, već bi se sve promjene trebale provoditi uz zajednički dijalog. To podrazumijeva uključivanje sindikata u planiranje, praćenje provedbe te oblikovanje programa osposobljavanja.

Poslodavci

Fokus: inovacije, zapošljavanje, partnerstva

- Poruka: održivošću se otvara prostor za nove poslovne modele, konkurentnost i tehnološki napredak. Suradnja s obrazovnim sektorom osigurava kvalificiranu radnu snagu, a ulaganje u zelene vještine povećava otpornost poduzeća. Rezultati su smanjenje troškova, reputacijski dobitak i pristup novim tržištima.

Obrazovne ustanove

Fokus: obrazovni sadržaj, rad s učenicima i studentima

- Poruka: uključivanjem programa održivosti u nastavu potiče se kritičko razmišljanje, odgovorno djelovanje i razvoj kompetencija potrebnih za buduća zelena radna mjesta. Škole i fakulteti mogu biti pokretači promjena primjerom vlastite prakse, projektima i suradnjom s lokalnom zajednicom. Učenici i studenti dobivaju priliku iskustvenog i teoretskog učenja.

Lokalna zajednica

Fokus: kvaliteta života, lokalni razvoj

- Poruka: održivost donosi lokalnim zajednicama bolju kvalitetu života, sigurnije i ugodnije okruženje te razvoj od kojeg svi imaju koristi. Vidljivi učinci u svakodnevicu su čišći i uređeniji javni prostori, energetski učinkovitije zgrade, lokalne inicijative koje potiču zajedništvo i brigu za okoliš. Aktivnim uključivanjem fakulteta, škola, vrtića i drugih ustanova u procese održivog razvoja zajednica dobiva snažne partnere u stvaranju zdravijeg i održivog mjesta za život.

Više: [kratki film o održivom razvoju](#); [prezentacija o održivom razvoju](#)

Svjetski dan socijalne pravednosti

Odlukom Opće skupštine Ujedinjenih naroda iz 2007. godine, Svjetski dan socijalne pravednosti obilježava se 20. veljače kao podsjetnik da održivi razvoj nije moguć bez smanjenja nejednakosti i zaštite najranjivijih skupina. Ističe se da klimatske politike moraju biti pravedne, inkluzivne i usmjerene na dostojanstven rad, socijalnu sigurnost i ravnomjernu raspodjelu koristi i tereta tranzicije.

Ključne poruke usmjerene su na povećanje jednakosti borbom protiv siromaštva, pravednijom raspodjelom resursa te osiguravanje pristupa obrazovanju, zdravstvu i socijalnim uslugama.

Ističu se prava radnika na dostojanstven rad, pravedne uvjete rada i zaštitu u nesigurnim oblicima zaposlenja. Promiču se i jednake mogućnosti za sve, uklanjanje diskriminacije i jačanje socijalne uključenosti integracijom marginaliziranih skupina te poticanjem društvene solidarnosti.

UN naglašava da socijalna pravednost nije samo moralno pitanje, nego i temelj stabilnih, mirnih i održivih društava. Ključni je preduvjet za uspješnu transformaciju prema klimatski otpornom, održivom i društveno kohezivnom gospodarstvu.

1.1 Ciljevi održivog razvoja: globalna vizija, lokalna akcija

Ujedinjeni narodi 2015. godine usvojili su Agendu 2030 — ambiciozan plan koji okuplja države, organizacije i zajednice sa zajedničkim ciljem stvaranja pravednijeg, zdravijeg i održivijeg svijeta. U središtu Agende nalazi se **17 ciljeva održivog razvoja** (SDGs - Sustainable Development Goals) koji većinski obuhvaćaju aspekte društvenog i gospodarskog života kao što su siromaštvo, obrazovanje, okoliš i partnerstvo.

Ciljevi, iako globalni, imaju i jasno razvijenu lokalnu dimenziju čija se vrijednost očituje provedbom odluka u školama, gradovima, institucijama i zajednicama.

Pregled 17 ciljeva i zašto su važni

U nastavku je sažet prikaz svakog cilja i ključne poruke:

CILJ	ZAŠTO JE VAŽAN
1. Svijet bez siromaštva Okončati siromaštvo svuda i u svim oblicima.	<p>Siromaštvo nije samo manjak prihoda, nego i ograničen pristup obrazovanju, zdravstvu, stanovanju i osnovnim uslugama.</p> <p>Cilj je iskorijeniti ekstremno siromaštvo, osigurati jednaka prava na resurse i povećati otpornost najranjivijih skupina na gospodarske, klimatske i društvene rizike.</p> <p>Zahtijeva inkluzivne politike, ulaganja u lokalni razvoj i jačanje socijalne zaštite.</p>
2. Svijet bez gladi Okončanje gladi, postizanje sigurnosti u opskrbi hranom, unaprijediti kvalitetu prehrane i promovirati održivu poljoprivredu.	<p>Dovoljna i kvalitetna prehrana temelj je zdravlja i razvoja, osobito kod djece. Glad smanjuje sposobnost učenja, oslabljuje imunitet i produbljuje ciklus siromaštva.</p> <p>Nužno je promišljati kako se uzgaja, raspodjeljuje i troši hrana. Iako poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo mogu osigurati zdravu hranu, prihode i održiv ruralni razvoj, resursi se ubrzano iscrpljuju, a klimatske promjene povećavaju rizike. Mnogi napuštaju sela jer više ne mogu živjeti od obrađivanja zemlje.</p> <p>Cilj uključuje jačanje ruralnih zajednica, podršku malim proizvođačima i otpornije prehrambene sustave u uvjetima klimatskih promjena.</p>
3. Zdravlje i blagostanje Promovirati zdrav život i dobrobit ljudi svih životnih dobi.	<p>Zdrava populacija preduvjet je društvenog i gospodarskog razvoja.</p> <p>Ostvaren je napredak u produljenju životnog vijeka, smanjenju smrtnosti djece i majki, boljem pristupu vodi te higijeni i zdravstvenoj zaštiti. Ipak, potrebno je dodatno djelovanje kako bi se iskorijenile preostale bolesti i odgovorilo na nove zdravstvene izazove.</p> <p>Cilj uključuje univerzalnu zdravstvenu zaštitu, smanjenje smrtnosti djece i majki, prevenciju bolesti, sigurnost hrane i vode te smanjenje rizika povezanih s klimatskim promjenama i zagađenjem. Naglasak je na dostupnosti zdravstvenih usluga za sve.</p>

<p>4. Kvalitetno obrazovanje</p> <p>Osigurati uključivo i kvalitetno obrazovanje za sve te promovirati mogućnost cjeloživotnog učenja.</p>	<p>Obrazovanje osnažuje pojedince i gradi otpornu zajednicu. Ostvaren je napredak u pristupu školama, posebno za djevojčice, no potrebni su jači napori za postizanje univerzalnih obrazovnih ciljeva.</p> <p>Cilj je pružiti besplatno osnovno i srednje obrazovanje te dostupno stručno i visoko obrazovanje za sve. Važno je povećati broj mladih s vještinama za buduća zelena i digitalna radna mjesta, osigurati rodnu jednakost i pristup ranjivim skupinama.</p>
<p>5. Rodna ravnopravnost</p> <p>Postići rodnu ravnopravnost i osnažiti sve žene i djevojčice.</p>	<p>Ravnopravnost spolova temelj je pravednog društva. Cilj je ukloniti sve oblike diskriminacije i nasilja nad ženama i djevojčicama, osigurati jednak pristup obrazovanju, zdravstvu i zapošljavanju te povećati sudjelovanje žena u političkim i gospodarskim procesima. Ravnopravnost donosi korist cijelome društvu.</p>
<p>6. Čista voda i sanitarni uvjeti</p> <p>Osigurati sanitarne uvjete i pristup pitkoj vodi za sve.</p>	<p>Pristup pitkoj vodi i sanitarnim uvjetima osnovno je ljudsko pravo. Milijuni ljudi i dalje umiru zbog loše vodoopskrbe i nedostatnih sanitarnih uvjeta. Do 2050. godine četvrtina svijeta mogla bi živjeti u područjima s ozbiljnim manjkom pitke vode. Klimatske promjene dodatno povećavaju važnost učinkovitog upravljanja vodom.</p> <p>Cilj je stvoriti sigurnu pristupačnost vodi i sanitarnim uvjetima, poboljšati upravljanje vodnim resursima te zaštititi vodene ekosustave uz jaču međunarodnu suradnju i uključivanje lokalnih zajednica.</p>
<p>7. Pristupačna energija iz čistih izvora</p> <p>Osigurati pristup pristupačnoj, pouzdanoj, održivoj i modernoj energiji za sve.</p>	<p>Energija je ključna za radna mjesta, sigurnost, hranu, prihode i borbu protiv klimatskih promjena. Obnovljivi izvori energije smanjuju emisije i štite okoliš.</p> <p>Globalnom inicijativom UN-a „Održiva energija za sve“ (SEforALL) nastoji se osigurati jedinstven pristup modernim energetske uslugama te povećati učinkovitost i udio obnovljivih izvora.</p> <p>Za napredak je nužna jača međunarodna suradnja kako bi se olakšao pristup istraživanju, tehnologiji i rješenjima za čistu energiju.</p>

<p>8. Dostojanstven rad i gospodarski rast</p> <p>Promovirati inkluzivni i održivi gospodarski rast, zaposlenost i dostojanstven rad za sve.</p>	<p>Održiv rast mora uključivati pravedne uvjete rada i socijalnu sigurnost.</p> <p>U mnogim dijelovima svijeta zaposlenost ne jamči izlazak iz siromaštva, stoga je neizostavna modernizacija gospodarskih i socijalnih politika. Nedostatak dostojanstvenog rada i ulaganja narušava društvenu stabilnost, a stvaranje kvalitetnih radnih mjesta još uvijek je izazov.</p> <p>Cilj je poticati zapošljavanje, inovacije, poduzetništvo i dostojanstven rad svim generacijama. Usredotočuje se na mlade, žene i radnike u sektorima koji se mijenjaju zbog digitalne i zelene tranzicije, a cilj je i smanjenje broja mladih koji ne rade ili nisu u sustavu obrazovanja.</p>
<p>9. Industrija, inovacije i infrastruktura</p> <p>Izgraditi izdržljivu infrastrukturu, promovirati održivu industrijalizaciju i poticati inovativnost.</p>	<p>Pouzdana infrastruktura i inovacije temelj su razvoja, a tehnološki napredak tre ba služiti ljudima i okolišu.</p> <p>Ulaganja u infrastrukturu poput prometa, energije, navodnjavanja i digitalnih tehnologija ključna su za održivi razvoj i jačanje zajednica. Navedena ulaganja povećavaju produktivnost, prihode te poboljšavaju zdravstvo i obrazovanje.</p> <p>Cilj je razviti pouzdanu i održivu infrastrukturu dostupnu svima te poticati industrijski razvoj koji podiže životni standard i omogućuje okolišno prihvatljiva rješenja. Važno je jačati domaću tehnologiju, inovacije i pristup internetu, posebno zemljama u razvoju.</p>
<p>10. Smanjenje nejednakosti</p> <p>Smanjiti nejednakost između i unutar država.</p>	<p>Jednake prilike temelj su društvene kohezije.</p> <p>Unatoč napretku u smanjenju siromaštva, velike nejednakosti i dalje postoje, posebno u pristupu obrazovanju i zdravstvu. Dok se razlike među državama smanjuju, nejednakosti unutar njih rastu. Gospodarski rast, stoga, mora biti uključiv i usklađen s gospodarskim, društvenim i okolišnim ciljevima.</p> <p>Cilj je osnažiti društvenu, gospodarsku i političku uključenost svih, proširiti svima mogućnostima, poboljšati politike, plaće, socijalne zaštite te razviti sigurne i odgovorne migracijske politike uz jaču međunarodnu pomoć i ulaganja u najnerazvijenije zemlje.</p>

<p>11. Održivi gradovi i zajednice</p> <p>Učiniti gradove i naselja inkluzivnim, sigurnim, izdržljivim i održivim.</p>	<p>Gradovi moraju biti sigurni, zeleni i inkluzivni.</p> <p>Gradovi su središta ideja, trgovine i razvoja, ali izazove predstavljaju promet, nedostatak osnovnih usluga, stanovanje i infrastruktura. Održivost se može postići boljim korištenjem resursa, smanjenjem zagađenja i siromaštva.</p> <p>Cilj je osigurati sigurno i pristupačno stanovanje, osnovne usluge i javni prijevoz za sve, unaprijediti održivo planiranje, zaštitu baštine te pristup zelenim površinama uz jačanje veza između urbanih i ruralnih područja.</p>
<p>12. Odgovorna potrošnja i proizvodnja</p> <p>Osigurati modele održive potrošnje i proizvodnje.</p>	<p>Odgovorna potrošnja počinje edukacijom i primjerom.</p> <p>Održiva potrošnja i proizvodnja potiču učinkovitije korištenje resursa, energetske učinkovitost i bolju kvalitetu života uz smanjenje troškova i negativnih utjecaja na okoliš. Cilj je povećati dobrobit uz manju potrošnju resursa i manje zagađenja što zahtijeva suradnju svih dionika lanca opskrbe te edukaciju potrošača. Do 2030. godine cilj je smanjiti bacanje hrane, unaprijediti upravljanje otpadom i kemikalijama te povećati recikliranje i ponovnu upotrebu.</p>
<p>13. Odgovor na klimatske promjene</p> <p>Poduzeti hitne akcije u suzbijanju klimatskih promjena i njihovih posljedica.</p>	<p>Klimatske promjene pogađaju sve zemlje, narušavaju gospodarstva i svakodnevni život te uzrokuju sve češće ekstremne vremenske pojave. Emisije stakleničkih plinova dosegule su rekordne razine, a prosječna temperatura mogla bi porasti više od 3 °C najteže pogađajući najranjivije. Rješenja su korištenje obnovljivih izvora energije i otpornija gospodarstva za koje je potrebno globalno usklađivanje. Pariškim sporazumom države se potiče na smanjenje emisija te važnost jačanja obrazovanja, svijesti i kapaciteta za prilagodbu i ublažavanje posljedica.</p>
<p>14. Očuvanje vodenog svijeta</p> <p>Zaštititi i održivo koristiti oceane, mora i morske resurse.</p>	<p>Morski ekosustavi značajni su za klimu i prehranu.</p> <p>Oceani reguliraju klimu, vremenske prilike, opskrbu vodom, hranu i kisik te su ključni za život i globalnu trgovinu, stoga je održivo upravljanje njima presudno.</p> <p>Potrebno je znatno smanjiti zagađenje mora te zaštititi i obnoviti morske i obalne ekosustave. Plan je okončati prekomjerni i destruktivni ribolov te obnoviti riblje zalihe znanstveno utemeljenim upravljanjem. Važno je i osigurati pristup resursima i tržištima malim ribarima.</p>

<p>15. Očuvanje kopnenih ekosustava</p> <p>Održivo upravljati šumama, suzbiti dezertifikaciju, zaustaviti i preokrenuti degradaciju zemljišta i spriječiti daljnji gubitak biološke raznolikosti.</p>	<p>Šume i tla čuvaju bioraznolikost i stabilnost klime.</p> <p>Šume prekrivaju 30% Zemlje i ključne su za hranu, sklonište, klimu i biološku raznolikost, no godišnje nestane oko 13 milijuna hektara. Krčenje šuma i dezertifikacija ugrožavaju živote milijuna ljudi.</p> <p>Cilj je zaustaviti gubitak šuma, obnoviti degradirana područja i zaštititi kopnene ekosustave. Važno je očuvati biološku raznolikost, spriječiti izumiranje vrsta te uključiti vrijednost ekosustava u razvojne politike uz veća financijska ulaganja i jačanje lokalnih zajednica.</p>
<p>16. Mir, pravda i snažne institucije</p> <p>Promovirati miroljubiva, inkluzivna i pravedna društva.</p>	<p>Obrazovanje potiče kritičko razmišljanje i odgovornost.</p> <p>Cilj je promicati mirna, inkluzivna, pravedna društva te izgraditi učinkovite i odgovorne institucije.</p> <p>Treba suzbiti nezakonite priljeve novca i oružja, organizirati kriminal, korupciju i podmićivanje te osigurati transparentno donošenje odluka i pristup informacijama.</p> <p>Važno je smanjiti nasilje, zaštititi djecu od zlostavljanja i trgovine te jačati institucije međunarodnom suradnjom u borbi protiv nasilja, terorizma i kriminala.</p>
<p>17. Partnerstvo za ciljeve</p> <p>Učvrstiti globalno partnerstvo za održivi razvoj.</p>	<p>Suradnja svih sektora preduvjet je uspjeha svih ostalih ciljeva.</p> <p>Održivi razvoj zahtijeva partnerstvo vlada, poslovnog sektora, socijalnih partnera i organizacija civilnog društva temeljeno na zajedničkim ciljevima.</p> <p>Potrebna je mobilizacija velikih privatnih ulaganja u područjima energije, infrastrukture i tehnologije, a osobito kod zemalja koje su u procesu tehnološkog razvoja. Unutar javnog sektora nužno je osigurati jasne okvire i nadzor.</p> <p>Važno je jačati međunarodnu suradnju, prijenos tehnologije i izgradnju kapaciteta te unaprijediti koherentnost politika i globalnu makroekonomsku stabilnost.</p>

Fokus ove publikacije: Cilj 11 i Cilj 13

Iako su svi ciljevi međusobno povezani, u ovome je priručniku težište na dvama:

Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice

Gradovi su mjesta učenja, rada i svakodnevnog života, ali i prostori u kojima se najjasnije vide izazovi održivosti. Cilj 11 poziva na stvaranje inkluzivnih, sigurnih, otpornih i održivih zajednica što za obrazovne ustanove znači:

- ozelenjivanje školskih i fakultetskih prostora,
- pristupačnost za sve učenike i studente,
- suradnju s lokalnim vlastima na urbanim projektima,
- poticanje održive mobilnosti (bicikli, javni prijevoz, sigurne rute do škole).

Obrazovne ustanove mogu biti **modeli održivosti** – mjesta gdje se održivost poučava i primjenjuje.

Cilj 13: Klimatska akcija

Klimatske promjene sve više utječu na zdravlje, sigurnost, infrastrukturu i obrazovanje. Cilj 13 poziva na hitno djelovanje kako bi se ublažile posljedice i povećala otpornost. U obrazovnom kontekstu klimatska akcija podrazumijeva:

- uvođenje klimatskih tema u kurikulum,
- energetske obnovu zgrada,
- korištenje obnovljivih izvora energije,
- uključivanje učenika i studenata u klimatske projekte i volontiranje.

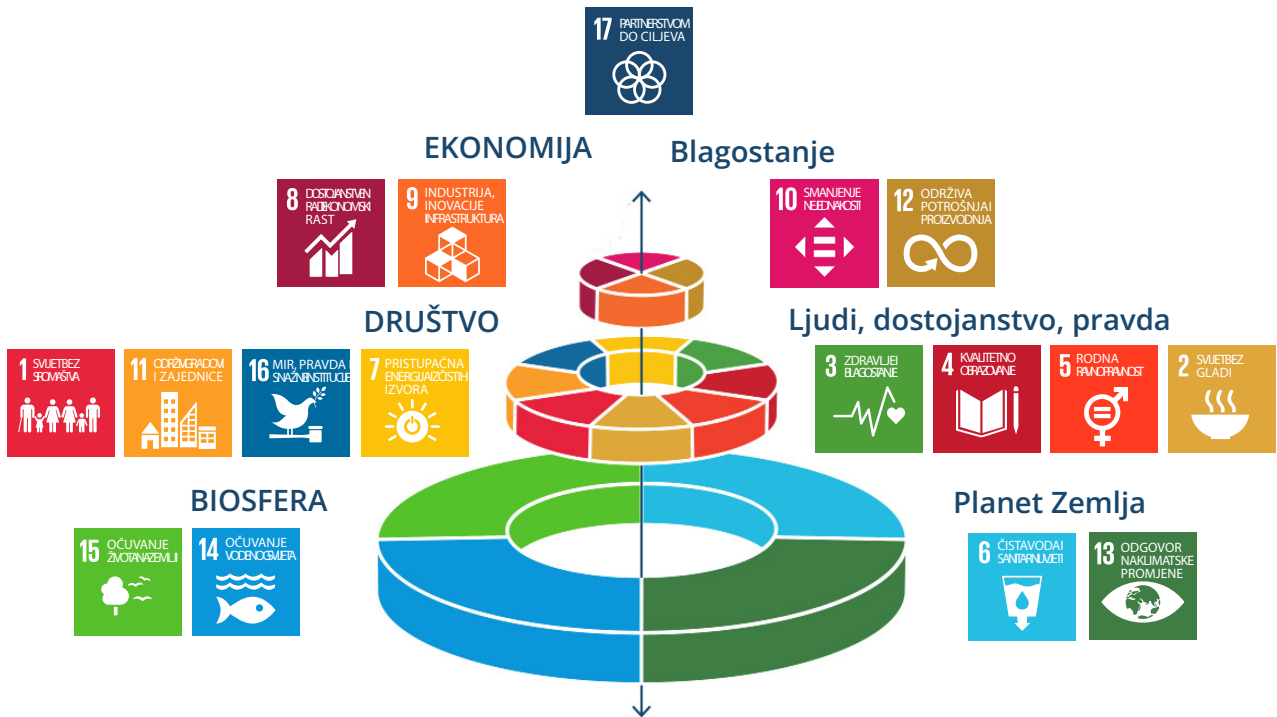
Obrazovne ustanove mogu postati **centri klimatske otpornosti** – mjesta gdje se razvijaju rješenja i potiče aktivno građanstvo.

Zašto su ciljevi važni za obrazovanje?

Obrazovni sektor ima jedinstvenu ulogu u provedbi ciljeva održivog razvoja:

- potiče **kritičko razmišljanje i aktivno građanstvo**,
- pomaže mladima razumjeti kako se globalni izazovi odražavaju na lokalnu zajednicu,
- stvara kulturu odgovornosti, solidarnosti i inovativnosti,
- povezuje škole i fakultete s lokalnim partnerima

Ciljevi održivog razvoja nisu samo međunarodni dokument, nego i praktičan alat za planiranje i djelovanje u svakoj školi, fakultetu i zajednici.

Izvor: Stockholm Resilience Centre, 2016.

→ Ako želite znati više

- ✓ [Globalni ciljevi održivog razvoja](#)
- ✓ [Dobrovoljni nacionalni pregled o provedbi ciljeva Programa UN-a za održiv razvoj, 2023.](#)
- ✓ [Smjernice za razvoj održivih javnih politika](#)
- ✓ [Održivi razvoj, MVEP](#)
- ✓ [UN, Sustainable Development Goals](#)

Uloga sindikata i poslodavaca u održivom razvoju i zelenoj tranziciji

Održivi razvoj nije samo skup politika, nego promjena načina na koji radimo, učimo i organiziramo zajednice. U toj promjeni važnu ulogu imaju i sindikati i poslodavci jer određuju radne uvjete, razvijaju vještine i stvaraju okruženje u kojemu se održivost provodi u praksi.

1. Uloga sindikata: pravedna tranzicija i osnaživanje radnika

Sindikati su ključni čimbenici u osiguravanju pravedne i inkluzivne zelene tranzicije. Ona donosi nove prilike, ali i rizike za radnike u sektorima koji su podložni promjeni. Sindikati mogu doprinijeti na sljedeće načine:

- ➔ **zagovaranjem pravednih uvjeta rada u zelenim industrijama** (**Primjer:** njemački sindikat IG Metall pregovarao je o zaštiti radnika tijekom prelaska automobilske industrije na električna vozila. Garantirao je zaposlenja, preoblikovanje pogona u centre za proizvodnju električnih komponenti, programe prekvalifikacije i državnu potporu za pravednu tranziciju. Sindikat također pritišće nove proizvođače poput Tesle radi uvođenja kolektivnih ugovora, a u slučajevima viška radnika dogovara socijalno prihvatljiva rješenja poput djelomičnog umirovljenja.)
- ➔ **podrškom radnicima u sektorima koji se mijenjaju** (**Primjer:** švedski sindikati aktivno sudjeluju u procesu pravedne tranzicije usmjeravajući se na dekarbonizaciju industrije poput čeličana, rafinerija i cementara. Uključeni su u radne skupine koje planiraju prelazak na čelik proizveden vodikom (projekt HYBRIT), pregovaraju o zaštiti radnih mjesta i investiranju u lokalne zajednice, zagovaraju programe prekvalifikacije koje financiraju država i poslodavci. Sudjeluju i u oblikovanju nacionalnih i lokalnih politika tranzicije kako bi se osigurala socijalna pravednost i stabilnost industrijskih sredina. Sindikalni savezi sudjeluju u izradi nacionalnih strategija za klimu.)
- sudjelovanjem u izradi klimatskih i energetske politika s ciljem uključivanja socijalne dimenzije.

U praksi to znači sudjelovanje u radnim skupinama, praćenje provedbe mjera i zaštitu radnika tijekom promjena.

➔ **informiranje i edukacija članova**

Sindikati mogu doprinijeti informiranjem o održivosti. Provedbom radionica, kampanja i internih programa mogu:

- približiti radnicima ciljeve održivog razvoja,
- potaknuti odgovorno ponašanje na radnom mjestu (štednja energije, smanjenje otpada),
- uključiti članove u lokalne zelene akcije poput čišćenja okoliša ili sadnje drveća.

Primjer: danski sindikati aktivno doprinose edukaciji o održivosti: sudjeluju u reformi strukovnog obrazovanja gdje je održivost postala obvezni dio kurikula, sudjeluju u tripartitnim inicijativama koje podupiru usavršavanje radnika, organiziraju dijaloge i forume na kojima radnici iz različitih sektora razmjenjuju znanja o zelenim praksama, provode radionice i kampanje u suradnji s općinama te razvijaju specijalizirane programe zelenih vještina u partnerstvu s europskim institucijama (npr. Cedefop i zaklade).

➔ **suradnja s obrazovnim ustanovama**

Sindikati u obrazovanju imaju važnu ulogu u povezivanju škola i fakulteta s politikama održivog razvoja. Njihov doprinos može se vidjeti u nekoliko područja:

- održavanju uvođenja tema održivosti u školske i fakultetske kurikule,
- zagovaranju primjene zelenih standarda u obrazovnim projektima i infrastrukturi,

- jačanju suradnje i redovite komunikacije između nastavnika, uprava i lokalne zajednice s ciljem provedbe održivosti.

Primjeri iz prakse: školski vrtovi, projekti recikliranja, energetske učinkovite učionice, suradnja s lokalnim okolišnim udrugama.

2. Uloga poslodavaca: inovacije, vještine i lokalni razvoj

Poslodavci snažno utječu na provedbu održivosti u praksi u obliku poslovnih odluka, ulaganja i upravljanja resursima.

➔ Uvođenje održivih poslovnih praksi

Poslodavci mogu značajno smanjiti svoj ekološki otisak primjenjujući:

- energetske učinkovitost,
- reciklažu i smanjenje otpada,
- korištenje obnovljivih izvora energije,
- ulaganje u održivu infrastrukturu i prijevoz zaposlenika.

Nabrojane mjere često donose i financijske uštede što ih čini dugoročno održivima.

➔ Razvoj zelenih kompetencija

Zelena tranzicija otvara nova radna mjesta i mijenja postojeća. Poslodavci mogu aktivno oblikovati buduću radnu snagu suradnjom s obrazovnim sektorom:

- definiranjem vještina potrebnih za zelena zanimanja,
- suradnjom s obrazovnim ustanovama na razvoju novih programa,
- omogućavanjem prakse i mentorstva učenicima i studentima.

Naznačenim se stvara radna snaga spremna za buduće izazove.

➔ Partnerstvo za lokalni razvoj

Poslodavci mogu biti važni partneri u lokalnim inicijativama kao što je:

- sudjelovanje u projektima ozelenjivanja,
- podrška održivoj mobilnosti (organizacija spremišta bicikala, javni prijevoz, punionice),
- sudjelovanje u edukativnim kampanjama o održivosti.

Kada se uključe u zajednicu, stvaraju pozitivne promjene koje nadilaze poslovni sektor.

3. Zajednička snaga: sindikati + poslodavci

Sindikati i poslodavci suradnjom mogu ubrzati zelenu tranziciju i osigurati da promjene ne ugroze radnike. Zajedno mogu:

- razvijati nove modele obrazovanja i osposobljavanja,
- potaknuti inovacije i odgovorno upravljanje resursima,
- jačati otpornost lokalnih zajednica.

Primjer: u Norveškoj i Njemačkoj sindikati i poslodavci zajednički upravljaju zelenom tranzicijom pomoću tripartitna dijaloga i zakonskih mehanizma suodlučivanja. Time osiguravaju socijalno pravedan prelazak na obnovljive izvore energije i dekarbonizaciju. U Norveškoj krovne organizacije (sindikalna središnjica LO i najveća udruga poslodavaca NHO) nacionalnim sporazumima planiraju razvoj zelenih industrija. Njemački model omogućuje sindikatima poput IG Metall i IG BCE izravno sudjelovanje u nadzornim odborima i odborima za transformaciju. Strateški savezi tvrtki i sindikata, poput "Saveza mogućnosti", pregovaraju o masovnim prekvalifikacijama i očuvanju radnih mjesta u industrijama čelika, kemije i auta.

Hrvatska i provedba UN-ovih ciljeva održivog razvoja

U [Izvjješću za Hrvatsku za 2025. {COM\(2025\) 211 final}](#) Europska komisija navodi sljedeće:

"Hrvatska napreduje u ostvarivanju svih ciljeva održivog razvoja koji se odnose na makroekonomsku stabilnost, produktivnost i pravednost.

Međutim, nazaduje u ostvarenju tri cilja održivog razvoja koja se odnose na okolišnu održivost (6., 13. i 14.), premda su joj rezultati za 6. i 14. cilj i dalje iznad prosjeka EU-a.

Iako Hrvatska napreduje u ostvarivanju većine ciljeva održivog razvoja, za mnoge od njih (12 od 17) rezultati su joj ispod prosjeka EU-a. Najveća razlika zabilježena je za 9. cilj održivog razvoja – industrija, inovacije i infrastruktura – zbog niskih rashoda za istraživanje i razvoj te manjeg udjela kućanstava s brzim internetskim vezama. Plan za oporavak i otpornost sadržava komponentu namijenjenu pružanju potpore istraživanju i razvoju te reformama i ulaganjima za bolju digitalnu povezivost."

1.2 Pravni okvir EU-a za održivi razvoj i zelenu tranziciju

1.2.1 Politike i propisi EU-a za zelenu tranziciju

Europski zeleni plan – strateški temelj

Europski zeleni plan (2019.) predviđa da će Europa do 2050. biti prvi klimatski neutralni kontinent. Obuhvaća širok raspon područja među kojima su energetika, promet, industrija, poljoprivreda, bioraznolikost, kružno gospodarstvo i financijski sektor.

Plan ih povezuje ih u jedinstvenu razvojnu strategiju čija je posebnost što klimatsku politiku drži pokretačem inovacija, konkurentnosti i socijalne pravednosti

<p>Europski zeleni plan (2019.) (krovna strategija EU za klimatsku neutralnost do 2050.)</p>			
<p>Europski zakon o klimi (2021.) (uredba EU 2021/1119)</p>			
<p style="text-align: center;">▼</p> <p>Paket Spretni za 55 (2021.) (zakonodavni paket za smanjenje emisija -55% do 2030.)</p>			
<p style="text-align: center;">▼</p> <p>Tri ključna klimatska stupa EU-a</p>			
<p>EU ETS - Reforma sustava trgovanja emisijama - industrija, energetika, pomorski promet, zgrade i cestovni promet</p>	<p>ESR - Uredba o raspodjeli tereta (EU2023/857)</p> <ul style="list-style-type: none"> • promet, zgrade, poljoprivreda, otpad, male industrije • nacionalni ciljevi 	<p>LULUCF - Korištenje zemljišta, prenamjena zemljišta i šumarstvo</p>	<p>+ Ostale mjere</p> <ul style="list-style-type: none"> • Obnovljivi izvori energije, energetska učinkovitost, alternativna goriva, carine na proizvode s visokim emisijama • Socijalni klimatski fond (energetsko i prometno siromaštvo)
<p>OKVIR ODRŽIVOG FINANCIRANJA EU-a (usmjeravanje kapitala prema zelenoj tranziciji)</p>			
<p>Akcijski plan za financiranje održivog rasta (2018.)</p>			
<p>EU TAKSONOMIJA (2020.) Uredba o uspostavi okvira za olakšavanje održivih ulaganja (EU 2020/852) (klasifikacija okolišno održivih aktivnosti)</p> <p style="text-align: center;">+</p> <p>DELEGIRANI AKTI EU TAKSONOMIJE — definiraju tehničke kriterije i pravila objavljivanja</p>			
<p>EU REŽIMI OBJAVLJIVANJA INFORMACIJA</p> <ul style="list-style-type: none"> • koriste taksonomiju kao temelj • Uredba o objavama povezanim s održivosti u sektoru financijskih usluga - SFDR (EU 2019/2088) • Direktiva o korporativnom izvještavanju o održivosti - CSRD (EU 2022/2464) • Uredba o transparentnosti i integritetu aktivnosti dodjele okolišnih, socijalnih i upravljačkih (ESG) rejtinga (EU 2024/3005) 			

Hrvatski indeks održivosti (HRIO) nacionalna je metodologija procjene koliko poduzeća provode gospodarske, društvene i okolišne aspekte održivosti. Upitnikom koji obuhvaća šest područja (održivo korporativno upravljanje, radna okolina, upravljanje okolišem, odnos sa zajednicom, ljudska prava i dječja prava) daje se uvid u održive prakse, a najboljima se dodjeljuju godišnje nagrade.

Više o [HRIO](https://hrpsor.hr/hrio) (<https://hrpsor.hr/hrio>)

Ostali važni dokumenti vezani za europski zeleni plan

Klima	<ul style="list-style-type: none">✓ EU Strategija prilagodbe klimatskim promjenama (2021.)✓ Europski klimatski pakt
Priroda i bioraznolikost	<ul style="list-style-type: none">✓ Strategija EU a za bioraznolikost do 2030. (2020.)✓ Nova strategija EU-a za šume do 2030. (2021.)✓ Uredba o obnovi prirode (EU 2024/1991)
Industrija i kružno gospodarstvo	<ul style="list-style-type: none">✓ Novi Akcijski plan za kružno gospodarstvo - za čišću i konkurentniju Europu (2020.)
Održiva mobilnost i promet	<ul style="list-style-type: none">✓ Strategija za održivu i pametnu mobilnost (2020.)✓ Novi okvir EU-a za urbanu mobilnost (2021.)✓ Ozelenjivanje prijevoza tereta (2023.)
Poljoprivreda i prehrambeni sustav	<ul style="list-style-type: none">✓ Strategija Od polja do stola (2020.)
Zdraviji okoliš	<ul style="list-style-type: none">✓ Akcijski plan prema nultoj stopi onečišćenja zraka, vode i tla (2021.)
Mehanizam za pravednu tranziciju	<ul style="list-style-type: none">✓ Fond za pravednu tranziciju (uz nacionalno sufinanciranje)✓ Poseban program za pravednu tranziciju u okviru programa InvestEU✓ Novi instrument za kreditiranje u javnom sektoru: bespovratna sredstva financirana

1.2.2 Ostale politike EU-a za održivi razvoj i zelenu tranziciju

- ✓ Prema održivoj Europi do 2030. (2019.)
- ✓ [Europski stup socijalnih prava](#) (2017.)
- ✓ [Akcijski plan za provedbu Europskog stup socijalnih prava](#) (2021.)
- ✓ [Direktiva o primjerenim minimalnim plaćama](#) (EU 2022/2041)
- ✓ Dugoročna vizija za ruralna područja (2021.)
- ✓ Strategija za financiranje prijelaza na održivo gospodarstvo (2021.)
- ✓ REPowerEU Plan (2022.)
- ✓ Uredba o obnovi prirode (2024.)
- ✓ Plan za čistu industriju 2025.–2030. (2025.)
- ✓ Agenda EU-a za gradove: poticanje gospodarskog rasta i blagostanja (2025.)

Integracija održivosti u sve sektorske politike

Integracija održivosti u svim sektorskim politikama Europske unije temelji se na načelu da zaštita okoliša i klimatska neutralnost moraju biti sastavni dio gospodarskog, društvenog i institucionalnog razvoja. U skladu s člankom 11. Ugovora o funkcioniranju EU-a okolišni zahtjevi ugrađuju se u oblikovanje i provedbu svih politika i aktivnosti Unije što uključuje energetiku, promet i industriju do poljoprivrede, financija i digitalne transformacije. Važno je osigurati da ciljevi održivog razvoja i europskog zelenog plana nisu izdvojeni sektor, već horizontalni prioritet koji oblikuje zakonodavne prijedloge, financijske instrumente i strateške inicijative. Ovim pristupom omogućuje se usklađeno djelovanje različitih sektora, sprječava fragmentacija i jača kapacitet EU-a da postigne klimatsku neutralnost do 2050. uz očuvanje socijalne pravednosti i konkurentnosti gospodarstva.

Praktični koraci za provedbu održivog razvoja i Ciljeva održivog razvoja u organizacijama

Procjena utjecaja i određivanje prioriteta

- Analizirajte kako aktivnosti vaše organizacije utječu na okoliš, društvo i gospodarstvo!
- Odredite koji su ciljevi održivog razvoja najvažniji za vašu djelatnost!
- Uključite ključne dionike (zaposlenike, korisnike, partnere i lokalnu zajednicu) u proces!

Integracija održivosti u strategiju organizacije

- Ugradite načela održivosti u viziju, misiju i poslovnu strategiju!
- Postavite jasne i mjerljive ciljeve (npr. smanjenje količine otpada za 30 % u dvije godine)!
- Uključite ciljeve održivog razvoja u planiranje projekata, proračuna i operativnih aktivnosti!

Praćenje napretka i izvještavanje

- Uspostavite sustav praćenja ključnih pokazatelja (npr. potrošnja energije, broj provedenih edukacija)!
- Redovito izvještavajte o napretku putem internih izvještaja, web stranice ili društvenih mreža!
- Koristite dostupne alate poput programa HGK-a za poslovno liderstvo za strukturirano praćenje

Suradnja i partnerstva

- Povežite se s lokalnim udrugama, obrazovnim institucijama i jedinicama lokalne samouprave!
- Sudjelujte u zajedničkim projektima, poput ozelenjivanja ili edukativnim aktivnostima
- Razvijajte međusektorska partnerstva kako biste povećali društveni i okolišni učinak!

Edukacija i osnaživanje

- Organizirajte radionice, predavanja i volonterske aktivnosti za zaposlenike i zajednicu!
- Uključite mlade i ranjive skupine u programe i projekte!
- Promovirajte rodnu ravnopravnost, inkluziju i okolišnu osviještenost u svim segmentima poslovanja!

ANTROPOGENI UTJECAJI NA KLIMU

FOSILNA GORIVA

URBANIZACIJA

SJEČA ŠUMA

ZAGAĐENJE ZRAKA

INDUSTRIJSKA
PROIZVODNJA

POLJOPRIVEREDA

2. Klimatske promjene

Djelujmo sada!

Klimatske promjene više nisu daleka prijetnja, nego stvarnost koju živimo. Posljedice toplinskih valova, suša, poplava te promjena u ekosustavima i ugroze zdravlja ljudi sve su vidljivije. Dobra vijest je da još uvijek možemo djelovati.

Što su klimatske promjene?

Klimatske promjene označavaju dugoročne promjene temperature, padalina, vjetra i drugih klimatskih elemenata na Zemlji. Iako su prirodni klimatski ciklusi postojali oduvijek, današnje promjene ubrzane su ljudskim djelovanjem, primjerice emisijama stakleničkih plinova poput ugljikova dioksida (CO₂) i metana (CH₄) koji nastaju izgaranjem fosilnih goriva, krčenjem šuma i industrijskim procesima.

Promjene uzrokuju globalno zatopljenje, podizanje razine mora, ekstremne vremenske uvjete i poremećaje u prirodnim sustavima.

Antropogeni (ljudski) utjecaji na klimu odnose se na aktivnosti koje izravno ili neizravno doprinose klimatskim promjenama kao što je povećanje emisija stakleničkih plinova i promjene u korištenju zemljišta.

Pariški sporazum

Pariški sporazum postignut je 2015. godine na konferenciji COP21 (Conference of the Parties) u Parizu i predstavlja ključni globalni dogovor o borbi protiv klimatskih promjena. Glavni cilj je ograničiti porast globalne prosječne temperature na razinu znatno ispod 2 °C u odnosu na predindustrijsko razdoblje, uz dodatni napor da se zagrijavanje zadrži na 1,5 °C. Sporazum je stupio na snagu 2016. i obvezuje sve države potpisnice da redovito izrađuju i nadograđuju svoje nacionalne planove smanjenja emisija stakleničkih plinova.

Pariški sporazum pravno je vezan uz Okvirnu konvenciju Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC), koja je usvojena 1992. u Rio de Janeiru. Pariški sporazum najvažniji je provedbeni instrument Konvencije u 21. stoljeću jer izražava globalne ciljeve smanjenja emisija i prilagodbe klimatskim promjenama.

Hrvatska je među državama koje su ratificirale Pariški sporazum te provodi **Nacionalni energetske i klimatske plan** usklađen s politikama Europske unije i ciljem klimatske neutralnosti do 2050.

Više: [Integrirani nacionalni energetske i klimatske plan za Republiku Hrvatsku 2021. - 2030](#)

Klimatska pravda

Klimatska pravda polazi od činjenice da klimatske promjene ne pogađaju sve jednako, a najranjivije skupine često najmanje pridonose problemu. Kućanstva s nižim prihodima, radnici u sektorima koji prolaze kroz duboke promjene i ruralna područja najčešće osjećaju posljedice ranije i snažnije. Zbog navedenih razloga klimatske politike moraju uzeti u obzir socijalne razlike, dostupnost resursa i različite mogućnosti prilagodbe radi pravedne raspodjele tereta tranzicije te kako bi oni s najmanje prostora za prilagodbu dobili potrebnu podršku. U praksi to znači osigurati mjere koje štite radnike i kućanstva, ali i uključiti u procese odlučivanja zajednice koje će promjene najviše osjetiti. Sindikati pri tome imaju ključnu ulogu jer često prvi prepoznaju potencijalne rizike i prilike te mogu osigurati da ravnomjerna socijalna sigurnost ostane u fokusu. Klimatska pravda tako postaje okolišni i društveni projekt u kojem se održivost promatra kroz prizmu solidarnosti i odgovornosti prema ljudima i zajednicama.

Klimatska neutralnost i dekarbonizacija

Klimatska neutralnost znači postizanje ravnoteže između emisija stakleničkih plinova i njihovog uklanjanja iz atmosfere dok dekarbonizacija označava postupno smanjivanje emisija u svim sektorima gospodarstva. Ovi procesi mijenjaju način proizvodnje energije, organizacije prometa, izgradnje i učenja. Razgovori s radnicima i lokalnim dionicima često potvrđuju da tehnološke promjene same po sebi nisu dovoljne. Potrebno je razumjeti i kako te promjene utječu na radna mjesta, vještine i svakodnevni život ljudi, osobito u sektorima najintenzivnije transformacije. Važno je, stoga, da se dekarbonizacija ne promatra samo kao tehnički zadatak, nego kao društvena promjena koja zahtijeva dugoročno planiranje, ulaganja u obnovljive izvore energije, energetske učinkovitost i osposobljavanje radnika. Kada se sindikati pravovremeno uključe u planiranje te kad postoje jasni mehanizmi zaštite radnika, klimatska neutralnost postaje prilika za pravedniji i održiviji razvoj, a ne izvor dodatnih nejednakosti.

Digitalni otisak: skriveni dio klimatske tranzicije

Važno je imati na umu da i digitalne navike ljudi sve više oblikuju ukupnu potrošnju energije i emisije što digitalni otisak čini neizostavnim dijelom zelene tranzicije. Digitalni otisak često se doživljava apstraktnim i nevidljivim, ali ima velike klimatološke posljedice. Svaka poruka, fotografija, videopoziv ili pohrana podataka zahtijeva energiju, a podatkovni centri i digitalna infrastruktura postaju sve veći potrošači električne energije. Razgovarajući s članovima lokalnih zajednica i organizacija često se uviđa da ljudi nisu svjesni koliko digitalne navike oblikuju ukupnu potrošnju energije i emisije. Nužno je da zelena tranzicija obuhvati i digitalni sektor — od energetske učinkovitih podatkovnih centara do odgovornog korištenja digitalnih alata u svakodnevnom radu. Sindikati mogu imati važnu ulogu zagovarajući održiva digitalna rješenja na radnim mjestima edukacijom radnika. Digitalna transformacija i klimatska tranzicija ne smiju se promatrati odvojeno jer tek njihovim povezivanjem, otvaramo prostor za pravedniji, učinkovitiji i održiviji razvoj.

2.1 Ublažavanje, prilagodba na klimatske promjene i otpornost

Tri su temeljna elementa borbe protiv klimatskih promjena:

Ublažavanje klimatskih promjena (mitigacija)

Ublažavanje podrazumijeva sve mjere kojima se smanjuju emisije stakleničkih plinova i sprječava daljnje pogoršanje klimatskih promjena. Uključuje prelazak na obnovljive izvore energije, povećanje energetske učinkovitosti u industriji i zgradarstvu te razvoj kružnog gospodarstva koje smanjuje otpad i potiče ponovnu uporabu resursa. Ključna ideja mitigacije je djelovati na uzroke problema, odnosno smanjiti emisije i time ograničiti globalno zatopljenje.

Ublažavanje je ključno za dugoročno očuvanje klime, ali zahtijeva globalnu suradnju i promjenu načina života, proizvodnje i potrošnje.

Za sindikate i poslodavce mitigacija označava preobrazbu radnih mjesta i poslovnih modela, a na fakultetima se otvara prostor za istraživanja i obrazovanje novih generacija stručnjaka. Mitigacija nije samo okolišna nužnost, već i prilika za inovacije, nove tehnologije i stvaranje održivih radnih mjesta.

Prilagodba na klimatske promjene (adaptacija)

Prilagodba se odnosi na mjere koje društvo poduzima kako bi se uspješno suočilo s već prisutnim posljedicama klimatskih promjena. Podrazumijeva izgradnju infrastrukture otporne na poplave i toplinske valove, prilagodbu poljoprivrednih praksi novim klimatskim uvjetima te očuvanje ekosustava koji prirodno ublažavaju klimatske rizike. Prilagodba je lokalna, konkretna i često hitna jer klimatske promjene već utječu na naše živote.

Poslodavcima prilagodba predstavlja ulaganje u sigurnost radnih mjesta i kontinuitet poslovanja, a sindikati imaju važnu ulogu u zaštiti radnika od klimatskih rizika. Na fakultetima se razvijaju znanja i tehnologije koje omogućuju otpornije zajednice. Prilagodba je nužna kako bi se smanjile štete i osigurala stabilnost društva u promjenjivim uvjetima.

Otpornost (rezilijentnost)

Otpornost označava sposobnost zajednica, institucija i gospodarstva za brz oporavak od klimatskih šokova i kriza. Implicira preživljavanje ekstremnih događaja i jačanje sustava za veću buduću stabilnost. Otpornost se razvija ulaganjem u obrazovanje, jačanjem socijalne sigurnosti, razvojem inovacija i stvaranjem mreža suradnje radnika, poslodavaca, akademske zajednice, organizacija civilnog društva, javnog sektora te ostalih zainteresiranih dionika.

Za sindikate otpornost znači osigurati pravednu tranziciju i zaštitu radnika u sektorima u kojima se događaju velike promjene. Poslodavci otpornošću oblikuju dugoročnu konkurentnost i sigurnost poslovanja, a fakulteti osiguravaju znanstvenu podlogu i obrazovanje koje priprema društvo za izazove budućnosti. Otpornost je temelj održivog razvoja jer povezuje znanje, rad i kapital u zajedničkoj viziji stabilne i zelene budućnosti.

2.2 Klimatske promjene u Hrvatskoj – stvarnost koju živimo

Hrvatska već bilježi jasne posljedice klimatskih promjena. Prema analizama Državnog hidrometeorološkog zavoda (DHMZ) srednja godišnja temperatura raste između 0,2°C i 0,5 °C po desetljeću, osobito ljeti, uz sve češće toplinske valove i manje hladnih dana. Smanjen je broj ljetnih oborina (osobito na Jadranu i u zaleđu), a broj jesenskih raste što povećava rizik od bujičnih poplava. Istodobno se pojačavaju epizode jakih oborina, suše, oluje i uvjeti za šumske požare, a Jadranom se šire invazivne vrste. Više u dokumentu DHMZ-a [Klima i klimatske promjene](#).

Najnovije [Izvešće o klimi i razvoju zemlje za Republiku Hrvatsku](#) (Svjetska banka, 2025.) potvrđuje rast klimatskih rizika za gospodarstvo, infrastrukturu i kvalitetu života, ali i ističe veliki potencijal za brzu tranziciju prema otpornom i niskougljičnom razvoju. Najveći izazovi su spora administracija, nedovoljna ulaganja i fragmentirano upravljanje rizicima. Uz ciljano investiranje, uklanjanje prepreka i jačanje lokalnih kapaciteta Hrvatska može smanjiti gubitke, povećati energetske sigurnost i privući privatna ulaganja.

Najvažniji učinci ulaganja uključuju otporniji gospodarski rast, nova radna mjesta, čišći zrak i bolju zaštitu stanovništva. Preporučene mjere uključuju:

- ubrzanje razvoja obnovljivih izvora energije i pojednostaviti dozvole,
- modernizacija zgrada i grijanje energetski obnovljivim izvorima (smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima),
- jačanje otpornosti na klimatske rizike (voda, poplave, poljoprivreda, toplinski stres u gradovima),
- unaprjeđenje prometa s nultom emisijom (elektrifikacija, javni prijevoz, čista mobilnost),
- poboljšanja upravljanja rizicima od katastrofa i koordinacija institucija,
- osiguranje predvidljivog regulatornog okvira i usmjeravanje javnih sredstava u prioritetne sektore.

Uspjeh ovisi o boljoj koordinaciji javnih politika, strateškom planiranju i socijalnoj potpori za pravednu tranziciju čime Hrvatska može ostvariti otporan, inkluzivan i niskougljičan razvoj. Više informacija nalazi se i u analizi Europskog parlamenta iz ožujka 2025. naziva [Hrvatska strategija djelovanja u području klime](#).

Nacionalni okvir za klimatsko djelovanje i zelenu tranziciju

Klimatske politike u Hrvatskoj organizirane su jasnom dokumentacijskom hijerarhijom. Strategije definiraju dugoročni smjer, zakoni određuju obveze i nadležnosti, a planovi i provedbeni propisi omogućuju primjenu mjera. U nastavku je kratki pregled važnijih dokumenata:

Zakoni

Zakon o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja – NN 67/2025

- ✓ novi krovni klimatski zakon koji uređuje mjere ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbu klimatskim promjenama, ETS i ETS2, LULUCF, CBAM izvještavanje, nacionalne klimatske dokumente, praćenje i izvještavanje o emisijama i ponorima, nadležnosti i odgovornosti tijela

Strategije

(vizija, ciljevi do 2040./2050., sektorski prioriteti)

Nacionalna razvojna strategija RH do 2030. – NN 13/2021

- ✓ definira klimatske i tranzicijske prioritete pomoću strateških ciljeva: 5 (energetska i ekološka tranzicija), 6 (otpornost i prirodni resursi) i 10 (održiva mobilnost) uz dodatne zelene elemente u ciljevima 1 (konkurentno i inovativno gospodarstvo), 7 (razvoj održivih i otpornih gradova) i 9 (demografska revitalizacija i kvalitetan život)

Strategija prilagodbe klimatskim promjenama – NN 46/2020

- ✓ donesena na temelju Zakona o klimatskim promjenama i zaštiti ozonskog sloja iz 2019.

Strategija energetske razvoja RH do 2030. s pogledom na 2050. – NN 25/2020

Dugoročna strategija niskougljičnog razvoja RH do 2030. s pogledom na 2050.

- NN 63/2021

Dugoročna strategija obnove nacionalnog fonda zgrada do 2050. - NN 140/2020

Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske 2017.–2030. - NN 84/2017

Planovi

(provedba ciljeva, mjere, instrumenti, sektorske obveze)

Revidirani Integrirani nacionalni energetske i klimatske plan Republike Hrvatske 2021. - 2030. (NECP) (2025.)

- ✓ revidirani NECP donesen je kao obveza prema Uredbi o upravljanju Energetskom unijom i klimatskim djelovanjem (EU 2018/1999) s namjerom usklađivanja hrvatskih ciljeva i mjera s ambicioznijim zahtjevima Europske unije iz paketa „Spremni za 55“

Nacionalni plan oporavka i otpornosti Republike Hrvatske 2021.–2026. - NPOO (2021.)

- ✓ važan za klimatsku i zelenu tranziciju jer donosi obvezne klimatske reforme i osigurava financiranje za projekte koji ubrzavaju provedbu NECP-a, energetske obnovu, OIE, održivu mobilnost i otpornost na klimatske promjene

Socijalni plan za klimatsku politiku (planiran za 2026. godinu)

Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije

[Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije RH](#) zaduženo je za očuvanje prirodnih resursa, zaštitu okoliša i prirode te za promicanje prilagodbe klimatskim promjenama i koncepta održivog razvoja. Djelovanje Ministarstva opisano je na njihovim mrežnim stranicama: "Ministarstvo igra ključnu ulogu u provedbi politika koje imaju za cilj smanjenje okolišnog otiska i prelazak na zeleno gospodarstvo, što uključuje prelazak na niskouglično gospodarstvo i razvoj kružnog gospodarstva i aktivnu borbu protiv klimatskih promjena".

2.3 Klimatsko djelovanje - zajednička odgovornost

Klimatske promjene ne poznaju granice i razlike među sektorima i zajednicama, a njihove posljedice osjećaju se u svakodnevnom životu, na radnim mjestima i u lokalnim sredinama. Rješenja, stoga, ne mogu biti parcijalna, nego je potrebno zajedničko djelovanje u kojem svaka razina ima svoju ulogu. Energetska tranzicija, otporniji gradovi i očuvani resursi nisu izbor, nego temelj sigurnije budućnosti. Institucije moraju donositi jasne i provedive mjere, a gospodarstveno ulagati u održive i sigurne prakse. Građani i radnici imati pravo sudjelovati u odlučivanju i oblikovanju promjena. Klimatsko djelovanje zajednička je odgovornost jer dijelimo rizike i posljedice, ali i koristi koje donosi pravedna tranzicija.

Suradnja Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije s drugim resorima, sindikatima, poslodavcima, organizacijama civilnog društva i akademskom zajednicom važna je za uspješnu klimatsku politiku. Odgovor na klimatske promjene društveni je proces široke uključenosti što europska iskustva i potvrđuju. U Danskoj su sindikati i poslodavci zajednički razvili programe prekvalifikacije za radnike u tranziciji, a u Sloveniji suradnja ministarstava i lokalnih zajednica omogućila je uspješnu energetska obnovu uz snažnu podršku građana.

Uključivanje različitih aktera povećava legitimnost i prihvaćenost mjera, donosi stručna i inovativna rješenja te osigurava da se ne zanemare interesi radnika i ranjivih skupina. Poslodavci ubrzavaju provedbu ulaganjima, a akademska zajednica doprinosi istraživanjima i razvojem novih rješenja. Bez takve suradnje politike mogu lako postati birokratske i teško provedive, a tranzicija gubi društvenu dimenziju.

Dobrobiti su višestruke; Ministarstvo dobiva bolji uvid u terenske potrebe te veću podršku javnosti, sindikati i udruge mogu utjecati na politike, poslodavci stječu stabilniji regulatorni okvir i prilike za razvoj, a akademska zajednica prostor za primjenu znanja. Suradnja postaje ne samo korisna, nego i nužna za pravednu i održivu tranziciju Hrvatske.

Iako su hrvatski sindikati formalno uključeni u procese izrade strateških dokumenata i klimatskih politika, njihova procjena vlastitog utjecaja ostaje prilično rezervirana. U očitovanjima na Nacionalni plan oporavka i otpornosti te na druge strateške dokumentima redovito se upozorava kako je sudjelovanje ograničeno na kasne faze procesa kada su ključne odluke već definirane.

Slične primjedbe iznose i u energetsom sektoru gdje smatraju da se odluke o gašenju postrojenja i restrukturiranju donose bez adekvatnog socijalnog dijaloga. Iako sudjelovanje postoji, sindikati procjenjuju da njihov stvarni utjecaj na oblikovanje tranzicijskih politika nije proporcionalan važnosti pitanja koja se tiču radnika i lokalnih zajednica.

Otpornost lokalnih zajednica na klimatske promjene

Otpornost lokalnih zajednica označava njihovu sposobnost da se pripreme, prilagode i oporave od negativnih učinaka klimatskih promjena (npr. poplave, suše, toplinski valovi i požari) uz očuvanje osnovnih funkcija i kvalitete života.

Ključni elementi otpornosti:

- **zelena infrastruktura:** sadnja stabala, urbani vrtovi, zeleni krovovi
- **pametno prostorno planiranje:** gradnja izvan zona rizika, održivi promet
- **pristup pitkoj vodi i energiji:** javne slavine, solarna rasvjeta
- **edukacija i informiranje:** radionice i kampanje u suradnji s organizacijama civilnog društva
- **suradnja građana i institucija:** uključivanje zajednice u donošenje odluka
- **sustavi ranog upozorenja.**

Obrazovne ustanove – temelji klimatske otpornosti

Obrazovanje oblikuje stavove, stoga su škole i fakulteti prikladno mjesto za početak educiranja. Ipak, klimatske promjene često su marginalizirane u kurikulumu.

Sljedeći su prijedlozi:

- uvođenje interdisciplinarnog pristupa klimatskim temama,
- organizacija radionica i projekata u suradnji s civilnim društvom, uvođenje terenske nastave,
- poticanje učenike na aktivizam i volontiranje,
- uključivanje u edukaciju roditelja i lokalnih stručnjaka u suradnji s civilnim društvom.

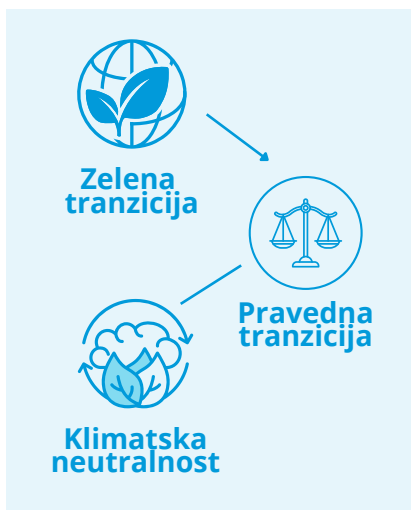

3. Zelena tranzicija

Zeleno je moguće!

Zelena tranzicija označava prijelaz s gospodarstva koje počiva na fosilnim gorivima i prekomjernom trošenju resursa na model koji je održiv, klimatski neutralan i društveno pravedan. Cilj je smanjiti emisije stakleničkih plinova, očuvati prirodne resurse, poticati obnovljive izvore energije i osigurati zdrav okoliš za buduće generacije.

Riječ je o dubokoj društvenoj, gospodarskoj i kulturnoj promjeni koja zahvaća brojne sektore: energetiku, promet, industriju, poljoprivredu, obrazovanje i tržište rada. Obuhvaća razvoj čiste energije i kružnog gospodarstva, održivu mobilnost, obnovu ekosustava i smanjenja onečišćenja.

Izazov predstavlja usklađivanje gospodarske konkurentnosti s odgovornim korištenjem resursa. Kako bi se potaknulo održivo poslovanje, Europska unija uvela je taksonomiju koja definira okolišno održive aktivnosti pomoću šest ciljeva među kojima su ublažavanje i prilagodba klimatskim promjenama. Procjenjuje se da će do 2030. godine biti potrebno ulagati oko 260 milijardi eura godišnje. Europska investicijska banka preusmjerila je strategiju i postala „banka za klimu“, upućujući financiranje prema obnovljivim izvorima energije, održivoj infrastrukturi i jačanju otpornosti zajednica na klimatske rizike¹.

Uspjeh tranzicije ovisi o dosljednoj primjeni načela održivosti, sprječavanju greenwashinga i uključivanju svih društvenih aktera – javnih institucija, lokalnih zajednica, poduzeća i

investitora. Zelena tranzicija prilika je i za tehnološke inovacije, otvaranje kvalitetnih radnih mjesta i pravedniji razvoj.

Kako se zelena tranzicija provodi?

Provodi se mjerama politike na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini među kojima su:

- **dekarbonizacija zgrada** pomoću energetske obnove i smanjenja potrošnje energije,
- **razvoj kružnog gospodarstva:** recikliranje, ponovna upotreba i smanjenje otpada,
- **promicanje održive mobilnosti:** električna vozila, biciklistička infrastruktura, kvalitetan javni prijevoz,
- **poticanje obnovljivih izvora energije:** sunce, vjetar, voda, biomasa,
- **zelena javna nabava,** odnosno kupnja proizvoda i usluga s manje štetnim utjecajem na okoliš.

¹ <https://climate-adapt.eea.europa.eu/hr/mission/funding/opportunities/european-investment-bank>

Zelena tranzicija u svijetu rada

Europska konfederacija sindikata (ETUC) u svojoj rezoluciji [Nova strategija EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama u svijetu rada](#) (A new EU adaptation to climate change strategy for the world of work) iz 2020. godine jasno upozorava da „neprilagođavanje klimatskim promjenama može dovesti do gubitka stotina tisuća radnih mjesta” naglašavajući kako klimatske promjene već mijenjaju uvjete rada i sigurnost radnika. ETUC pritom ističe da pravedna tranzicija uključuje zaštitu radnika u sektorima koji se mijenjaju, ulaganja u nova kvalitetna radna mjesta, prekvalifikacije, socijalni dijalog i snažne mjere socijalne sigurnosti kako bi tranzicija bila i okolišno i društveno održiva.

U istraživanju SSSH-a i Instituta za političku ekologiju [Zelena tranzicija i gospodarenje otpadom: Učinci na radna mjesta i sindikalne aktivnosti](#) iz 2023. godine analizirano je kako radnici i sindikati u sektoru gospodarenja otpadom doživljavaju zelenu tranziciju, koliko su spremni na promjene te koje vještine i zaštitne mjere će im trebati.

Prema istraživanju Apsolona i Hrvatske gospodarske komore o spremnosti hrvatskih poduzeća na zelenu tranziciju (2023.) više od 60 % poduzetnika pozitivno gleda na tranziciju, a 80 % prepoznaje prilike u razvoju tehnologija povezanih s obnovljivim izvorima energije.

Ukratko:

Zelena tranzicija predstavlja bolju zaštitu okoliša, otvaranje novih radnih mjesta i jačanje otpornosti zajednica, ali i pravedniju raspodjelu koristi i troškova. Da bi te promjene bile uspješne, moraju biti inkluzivne i pravedne prema svima koji ih provode i na koje utječe. Važnu ulogu pritom imaju sindikati i poslodavci s državom, lokalnim zajednicama i građanima. Njihova suradnja temelj je održive i društveno pravedne budućnosti

3.1 Zeleno gospodarstvo

U svijetu koji je istovremeno pogođen klimatskim promjenama, iscrpljivanjem resursa i rastućim društvenim nejednakostima, nužno je povezati gospodarski razvoj s očuvanjem okoliša, otvaranjem kvalitetnih radnih mjesta i jačanjem otpornosti lokalnih zajednica.

Zeleno gospodarstvo podrazumijeva sustav koji:

- smanjuje negativan utjecaj na okoliš,
- stvara radna mjesta u zelenim sektorima,
- potiče inovacije u obnovljivim izvorima energije, kružnom gospodarstvu i ekološkoj proizvodnji,
- uključuje društvenu pravdu i lokalnu otpornost.

Zeleno gospodarstvo ne troši budućnost, već je gradi.

Tri ključne dimenzije zelenog gospodarstva:

Okolišna održivost	Gospodarska otpornost	Društvena uključenost
<ul style="list-style-type: none">➤ korištenje obnovljivih izvora energije➤ održivo upravljanje vodama, tlom i šumama➤ smanjenje emisija stakleničkih plinova	<ul style="list-style-type: none">➤ diversifikacija lokalnog gospodarstva,➤ poticanje zelenih inovacija i poduzetništva➤ osiguravanje pristupa financiranju za zelene projekte	<ul style="list-style-type: none">➤ pravedna tranzicija za radnike u sektorima koji se postupno gase➤ uključivanje žena, mladih i ranjivih skupina u zelene industrije➤ obrazovanje i osposobljavanje za poslove budućnosti

Kako graditi zeleno gospodarstvo?

Na lokalnoj razini:

- uspostaviti lokalne centre za zelene inovacije,
- potaknuti zadrugarstvo i društveno poduzetništvo te energetske zajednice,
- uključiti škole i udruge u projekte energetske učinkovitosti.

U poslovnom sektoru:

- uvesti ESG standarde (okoliš, društvo, upravljanje),
- prijaviti se na potpore za zelenu transformaciju poslovanja,
- razvijati proizvode i usluge s niskim ekološkim otiskom.

U obrazovanju:

- uvesti kurikule o zelenim vještinama,
- organizirati radionice za poduzetnike i građane,
- povezati akademsku zajednicu s lokalnim gospodarstvom.

Zeleno gospodarstvo put je prema društvu u kojem su radna mjesta sigurnija, zajednice otpornije, a razvoj pravedniji i stabilniji. Održivi razvoj ne označava sporiji, nego pametniji rast s dugotrajnijom koristi.

Svaka zajednica na lokalnoj razini može pokazati kako gospodarstvo i zaštita okoliša ne moraju biti suprotstavljeni. Uz dobro planiranje međusobno jačaju i donose korist ljudima koji u toj zajednici žive i rade.

Prava radnika u tranziciji

→ Pravo na informiranje i sudjelovanje

Radnici imaju pravo biti informirani o promjenama koje utječu na njihova radna mjesta i sudjelovati u procesu donošenja odluka.

→ Pravo na obrazovanje i prekvalifikaciju

Zakon o radu jamči pravo radnika na školovanje, obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje. To pravo se može i treba primijeniti i na nove vještine potrebne u zelenoj tranziciji.

→ Pravo na sigurnost i zdravlje

Tijekom tranzicije radnici moraju imati osigurane uvjete rada koji ne ugrožavaju njihovo zdravlje, osobito u novim industrijama i tehnologijama.

→ Pravo na dostojanstvenu plaću

Pravedna tranzicija podrazumijeva da radnici zadrže ili unaprijede svoj životni standard uključujući odgovarajuću plaću.

→ Pravo na zaštitu od diskriminacije

Posebna pažnja posvećuje se ranjivim skupinama, a to su žene, migranti, stariji radnici, kako bi se spriječila marginalizacija.

3.2 Kružnim putem do održivosti

Suočavamo se s klimatskim promjenama, iscrpljenim resursima i zagađenjem koje sve više utječe na kvalitetu života te mnoge zajednice traže održiva i dugoročna rješenja.

Kružno gospodarstvo nudi način funkcioniranja koji obnavlja i ponovno koristi.

Što je kružno gospodarstvo?

Kružno gospodarstvo sustav je koji:

- smanjuje otpad i pametno koristi resurse,
- produžuje vijek proizvoda poticanjem popravka, ponovne upotrebe i reciklaže,
- potiče lokalnu proizvodnju i zajedničko korištenje dobara,
- otvara nova zelena radna mjesta i smanjuje ovisnost o uvozu.

Za razliku od linearnog modela „uzmi – proizvedi – baci“ kružno gospodarstvo gradi otpornu, pravednu i regenerativnu budućnost u kojoj resursi traju duže, a koristi ostaju unutar zajednice.

Kružni put do održivosti

→ Redizajn proizvoda i usluga

- korištenje obnovljivih materijala,
- planiranje dugotrajnih proizvoda s mogućnošću popravka,
- usluge temeljene na dijeljenju (npr. prostori za zajedničko korištenje alata za popravak).

→ Pametno upravljanje otpadom

- odvojeno prikupljanje i kompostiranje,
- reciklaža i upcycling (kreativna prenamjena otpada ili starih predmeta u nove proizvode s višom estetskom ili funkcionalnom vrijednošću),
- lokalni centri za popravak i razmjenu.

→ Zelena javna nabava

- javne institucije biraju proizvode s manjim ekološkim otiskom,
- prioritet domaćim, održivim dobavljačima.

→ Obrazovanje i osvještavanje

- uvođenje kružnih tema u škole,
- radionice za građane i poduzetnike,
- kampanje za promjenu potrošačkih navika.

→ Suradnja lokalnih dionika

- gradovi, općine, škole, udruge, poduzeća i građani zajedno stvaraju lokalne kružne projekte,
- primjeri: zajednički vrtovi, popravljionice, platforme za razmjenu.

Primjeri dobre prakse

- Biciklopopravljajona besplatna je volonterska radionica za popravak bicikala u Zagrebu koju vodi udruga Zelena akcija.
- Humana Nova iz Čakovca zadruga je i društveno poduzeće koje se bavi kružnim gospodarenjem tekstila te zapošljavanjem osoba s invaliditetom i drugih društveno isključenih skupina. Njihova misija istovremeno je okolišna, društvena i gospodarska – smanjenje tekstilnog otpada, stvaranje radnih mjesta i poticanje održive mode.
- Riperaaj je prva hrvatska 'popravljajonica', odnosno besplatna radionica u Rijeci gdje građani mogu popravljati razne predmete. Projekt je pokrenulo komunalno društvo Čistoća Rijeka 2019. i predstavlja pionirski primjer kružnog gospodarstva u Hrvatskoj.
- Popravljajonica u Rojcu u Puli nosi naziv Radiona Re-Geppetto te služi kao "repair café" – besplatna radionica u kojoj građani mogu popravljati razne predmete uz pomoć volontera i majstora.

Zeleno je itekako moguće, samo trebamo početi razmišljati malo drugačije. Kružni način uključuje i promjenu navika, kulture i odnosa prema stvarima koje koristimo. Poučava da vrijednost nije u neprestanoj kupovini novog, nego očuvanju, dijeljenju, popravljanju i pametnijem korištenju.

Više o kružnom gospodarstvu: [Kako EU želi postići kružno gospodarstvo do 2050.](#)

3.3 Što su socijalni klimatski planovi?

Socijalni klimatski planovi su dokumenti koje svaka država članica Europske unije priprema kako bi osigurala pravednu i svima dostupnu zelenu tranziciju. Svrha im je zaštititi one najranjivije od posljedica klimatskih promjena, posebno kad je riječ o troškovima energije i prijevoza. Navedeni planovi dio su šire politike EU-a uz Socijalni fond za klimatsku politiku.

Hrvatska trenutno izrađuje vlastiti Socijalni plan za klimatsku politiku (SPKP). Zadaća plana je osigurati da kućanstva s niskim primanjima, mala poduzeća i korisnici prijevoza ne budu dodatno opterećeni rastom cijena energije i goriva.

Što se planom želi postići?

- smanjenje energetske siromaštva (povećanje energetske učinkovitosti zgrada, dekarbonizacijagrijanja i hlađenja, ulaganja u socijalno stanovanje, potpora kupnji vozila s nultim emisijama i sl.),
- smanjenje prometnog siromaštva (veća dostupnost javnog prijevoza, poticanje vožnje biciklom, uspostavljenje usluga prijevoza na zahtjev i sl.),
- podizanje svijesti.

Participativni pristup

Socijalni klimatski plan izrađuje se uz javno savjetovanje s lokalnim i regionalnim vlastima, socijalnim partnerima i organizacijama civilnog društva, mladima, akademskom i istraživačkom zajednicom te drugim dionicima. Cilj je da mjere budu realne, provedive i usklađene s potrebama ljudi u različitim lokalnim zajednicama.

Socijalnim klimatskim planom nastoji se da se ranjiva kućanstva, radnici i druge pogođene skupine ne zapostave tijekom prijelaza prema održivijem društvu. Zelena tranzicija može biti uspješna samo ako je i socijalno pravedna, stoga je ovaj plan važan korak za napredak.

3.4 Obrazovanje za zelenu tranziciju

Zelena tranzicija nije samo zamjena fosilnih goriva obnovljivima ni borba protiv zagađenja, njome se mijenja način života, rada i razmišljanja. Društvena je promjena koja traži nove vještine, kulturu i sliku budućnosti. Obrazovanje i inovacije imaju ključnu ulogu jer bez znanja, kritičkog razmišljanja i kreativnosti tranzicija se ne može provesti u praksu.

Obrazovanje za održivost mora biti široko, dostupno i uključivo. Nije dovoljno da djeca i mladi znaju što su klimatske promjene. Važno je da razumiju kako su povezani okoliš, društvo i gospodarstvo, kako njihove svakodnevne odluke utječu na svijet oko njih i kako se mogu uključiti u rješenja. Europske preporuke naglašavaju razvoj okolišne pismenosti, sposobnost sagledavanja sustava, emocionalnu otpornost i građansku angažiranost. Škole više ne mogu biti samo mjesta teorije, nego i praktični prostori učenja s vrtovima, kompostanama, projektima energetske učinkovitosti i suradnjom s lokalnom zajednicom.

Učenje o održivosti može početi već u vrtiću tijekom igre u prirodi, brigom o biljkama i prvim koracima u recikliranju. U osnovnim školama djeca mogu sudjelovati u projektima očuvanja mora, šuma i lokalne baštine, a srednjoškolci razvijati vlastite ideje za zeleni start-up, aplikacije ili kampanje. Najvažnije je da se učenje ne odvija samo u učionici, nego i u stvarnom životu suradnjom s poduzećima, udrugama, općinama, gradovima i znanstvenim institucijama.

Obrazovanje za održivost

Govoreći o zelenoj tranziciji obrazovanje ima ogromnu ulogu. Europska komisija naglašava da škole i sustav obrazovanja moraju razvijati nekoliko ključnih kompetencija.

Okolišna pismenost ljudi omogućuje razumijevanje klimatskih izazova i što oni znače za naš svakodnevni život. **Sistemske razmišljanje** pruža uvid u povezanost okoliša, društva i gospodarstva i važnost zajedničkog odlučivanja. **Aktivno građanstvo** potiče da se ljudi osjećaju osnaženima djelovati i pokretati promjene. Stjecanje **emocionalne otpornosti** nužno je jer klimatske promjene donose brigu, strah i nesigurnost s kojima se treba naučiti nositi.

Što to znači u praksi — u obrazovnim ustanovama i zajednicama?

Teme održivosti trebale bi biti dijelom svih predmeta umjesto ograničavanja na jedan sat tjedno. Poželjno je da djeca i mladi uče praktično u školskim vrtovima, kompostiranjem, energetske projektima i drugim aktivnostima. Korisna je i suradnja škola s lokalnim poduzećima, udrugama i zajednicama na stvarnim projektima te da se kurikulum povezuje s lokalnim izazovima, ali i globalnim trendovima.

Što poručuje EU?

EU poziva države članice da se učenje za zelenu tranziciju postavi prioritetom, da se održivost uključi i u formalno i u neformalno obrazovanje te da se osiguraju sredstva za zelenu infrastrukturu, edukaciju nastavnika te za sve potrebno školama da postanu mjesta življenja održivosti.

Neformalno i cjeloživotno učenje

Neformalno učenje obuhvaća naučeno izvan školskih klupa tijekom treninga, radionica, volontiranja, rada u zajednici i online tečajeva. Taj tip učenja odvija se spontano, iz zanimanja ili potrebe, te je često praktičnije od formalnog obrazovanja. Ljudi neformalnim učenjem razvijaju prijeko potrebne vještine kao što su digitalne kompetencije, komunikacija, timski rad, rješavanje problema, kreativnost. Upravo zato ono ima veliku vrijednost, iako nije uvijek dovoljno prepoznato.

Cjeloživotno učenje pak podrazumijeva da učenje ne prestaje završetkom škole ili fakulteta. Danas se svijet mijenja toliko brzo da se nove vještine moraju stjecati tijekom cijelog života. Bilo da je riječ o promjeni posla, novim tehnologijama, zelenoj tranziciji ili osobnom razvoju, ljudi trebaju stalno nadograđivati svoje znanje. Cjeloživotno učenje može biti formalno, neformalno ili potpuno samostalno, ali zajedničko je to da daje ljudima sigurnost i prilagodljivost u svijetu promjena.

Neformalno i cjeloživotno učenje radnicima i zajednicama postaju ključni alati prilagodbe. Pomoću kratkih programa, praktičnih radionica i lokalnih inicijativa ljudi mogu steći nove vještine bez dugih i skupih obrazovnih procesa. Posebno je to važno u zelenoj tranziciji gdje se otvaraju nova radna mjesta, ali i mijenjaju postojeća. Učenje „u hodu“ omogućuje radnicima da ostanu konkurentni, sigurni i uključeni u promjene koje dolaze.

Na kraju, i neformalno i cjeloživotno učenje jačaju zajednice. Kada ljudi imaju pristup znanju, lakše se uključuju u društvene procese, donose informirane odluke i doprinose lokalnom razvoju. Učenje tako postaje dio svakodnevice koje osnažuje, povezuje i priprema za budućnost.

Uloga sindikata

Sindikati imaju važnu ulogu jer su bliski radnicima i najbolje razumiju njihove potrebe. Mogu organizirati neformalne edukacije, radionice i programe osposobljavanja koji radnicima pomažu da se lakše prilagode novim tehnologijama i zahtjevima zelenih poslova. U socijalnom dijalogu mogu zagovarati jačanje prava na obrazovanje, osposobljavanje i prekvalifikacije te uključivanje tranzicijskih tema u politike rada, a po potrebi i u kolektivne ugovore. Suradnjom s poslodavcima, lokalnim zajednicama i obrazovnim ustanovama sindikati mogu postati važan most između radnika i novih prilika. Oni mogu osigurati da nitko ne bude izostavljen iz procesa nadolazećih promjena.

3.5 Inovacije za zelenu tranziciju

Inovacije su, osim obrazovanja, „motor“ zelene tranzicije, a nastaju i iz svakodnevnih problema i potreba zajednice. Projekt [DIGIT](#), koji provodi Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih pokazuje kako ulaganja u digitalne i zelene tehnologije mogu dovesti do stvarnih promjena, odnosno mogu stvoriti energetski učinkovita rješenja i nove poslovne modele koji ne štete okolišu. Inovacije ne moraju biti velike ni skupe, već mogu nastati u sklopu školskog projekta, radionici lokalne udruge ili ideji mladih koji žele poboljšati način na koji njihova zajednica koristi energiju, vodu ili otpad.

Bitno je stvarati okruženje koje potiče učenje, istraživanje i djelovanje što uključuje osnivanje lokalnih centara za zelene inovacije, poticanje mladih da se pridruže STEM područjima, povezivanje škola s poduzetnicima i korištenje fondova EU-a za financiranje lokalnih projekata. Svaka zajednica ima potencijal postati izvor rješenja ako se znanje, kreativnost i suradnja usmjere ka održivosti.

Obrazovanje i inovacije temelj su budućnosti koja je pravedna, otporna i klimatski neutralna. Zelena tranzicija možda počinje u učionici, ali se ostvaruje u poduzećima i u lokalnim zajednicama. Znanje i ideje današnjice oblikuju svijet sutrašnjice.

Inovacije za zelenu budućnost

Što su zapravo zelene inovacije? To su jednostavna rješenja koja nam pomažu živjeti i raditi na manju štetu okolišu. Ona mogu biti nove tehnologije, pametniji načini korištenja energije ili potpuno novi modeli poslovanja.

Zelene inovacije su sve ono što:

- smanjuje negativan utjecaj na prirodu,
- pomaže koristiti resurse pametnije i štedljivije
- potiče korištenje obnovljive energije poput sunca, vjetra ili biomase,
- utječe na dobrobit ljudi i zajednica uz pravedniju raspodjelu koristi.

Skup su ideja i rješenja koja istovremeno čuvaju okoliš, štede novac i jačaju lokalne zajednice.

Socijalne inovacije u kontekstu zelene tranzicije

Socijalne inovacije u zelenoj tranziciji podrazumijevaju nove načine organiziranja zajednice, nove modele suradnje i vrijednosti koje stavljaju ljude u središte promjena. Njihova je uloga osigurati da tranzicija bude pravedna i inkluzivna, da se nitko ne zapostavi te da zajednice postanu otpornije, povezanije i spremnije na klimatske izazove. Socijalne inovacije također otvaraju prostor novim radnim mjestima i aktivnom sudjelovanju građana u klimatskim rješenjima.

Što socijalne inovacije donose?

- **Šire, povezane pristupe** — škole, centri za obuku, akteri socijalne ekonomije i lokalne zajednice rade zajedno na rješenjima klimatskih i digitalnih izazova.
- **Pravednost i inkluziju** — cilj je da zelena tranzicija ne bude dostupna određenima, nego da svi imaju priliku steći nove vještine i sudjelovati u promjenama.
- **Promjenu navika i ponašanja** — socijalne inovacije pomažu da održivi modeli postanu dio svakodnevice, od kružnog gospodarstva do energetske učinkovitosti.
- **Razvoj novih vještina** — radnici se osposobljavaju za zelene i digitalne tehnologije, a zajednice dobivaju znanja potrebna za budućnost.

Primjeri socijalnih inovacija

- **Obrazovni programi** koji u nastavu uvode održivost i digitalne vještine.
- **Socijalna i solidarna ekonomija** — zadruge, udruge i lokalne inicijative koje pokreću projekte poput popravljajonica ili reciklažnih centara te građanske energetske zajednice.
- **Participativno upravljanje** — uključivanje građana u donošenje odluka o lokalnim klimatskim politikama.
- **Digitalne platforme** za dijeljenje resursa, smanjenje otpada i poticanje zajedničke potrošnje.

U Hrvatskoj već postoje primjeri praksi (popravljaonice, zadruge, lokalne inicijative) koje se prirodno uklapaju u širi europski trend - Repair Cafés, ReTuna centri i ciljevi europskog zelenog plana. Sve navedene inicijative povezuju lokalne potrebe s europskim ciljevima i pokazuju kako se pravedna i inkluzivna tranzicija može graditi iz zajednice.

Zelena energetska zadruga Sunce

ZEZ Sunce je pionirska energetska zadruga u Hrvatskoj koja građanima omogućuje da zajednički ulažu u solarne elektrane i time osiguraju čišću energiju, lokalnu korist i sigurniju budućnost.

Ideja Zelene energetske zadruge (ZEZ) okupila je više od 100 članova uključujući građane, obrtnike, poduzetnike i poljoprivrednike. Cilj je dugoročno ulaganje u solarne elektrane u vlasništvu građana. Usredotočuje se na čistu energiju, lokalnu proizvodnju i korist za zajednicu, a ne profit. Prvi projekt bio je izgradnja solarne elektrane na krovu Gradske tržnice u Križevcima.

Zašto je važna?

- demokratizacija energije - građani postaju proizvođači i vlasnici obnovljive energije,
- društvena korist - pomaže u borbi protiv energetske siromaštva i jača lokalne zajednice,
- okolišni učinak - smanjuje emisije i potiče održivi razvoj.

Više: <https://www.zez.coop/zez-sunce/>

3.6 Zelena javna nabava

Zelena javna nabava podrazumijeva da javne institucije — poput države, gradova, škola i bolnica — nabavljaju proizvode i usluge s manjim utjecajem na okoliš i većom dugoročnom isplativošću.

Bira se energija iz obnovljivih izvora, vozila s manjim emisijama, građevinski radovi koji štede energiju, dugotrajniji proizvodi koji se mogu popraviti. Zelena nabava unutar javnog sektora smanjuje ekološki otisak te se šalje jasnu poruku tržištu da održiva rješenja postaju standard, a ne iznimka.

Zelena javna nabava važna je i zato što javni sektor troši ogroman dio proračuna na nabavu te time ima moć mijenjati tržište. Ako škole naručuju energetske učinkovite opreme, ako gradovi kupuju električne autobuse, ako bolnice biraju proizvode koji se mogu reciklirati, tada se otvara prostor za nova radna mjesta, lokalne inovacije i zdravije zajednice. Javni se novac tako upotrebljava odgovorno na korist ljudima i okolišu

Mrežna stranica Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije

Zelena javna nabava (ZeJN) instrument je zaštite okoliša kojim se potiče nabava roba, usluga i radova sa smanjenim ekološkim utjecajem tijekom njihova životnog ciklusa.

Definirana je kao procedura gdje se prilikom postupka javne nabave uzimaju u obzir elementi koji ne štete okolišu i koji uvažavaju okolišne kriterije. Zelena javna nabava alat je za poboljšanje učinkovitosti javne nabave, a istovremeno koristi snagu tržišta za unaprjeđenje koristi zdravog okoliša.

Vlada Republike Hrvatske donijela je [Odluku o obveznoj provedbi zelene javne nabave \(ZeJN\) NN 137/2024](#). Ova je odluka stupila na snagu 1. siječnja 2025. godine i predstavlja značajan iskorak prema održivoj budućnosti u skladu s nacionalnim i europskim ciljevima zaštite okoliša.

Više na: <https://zelenanabava.hr/provedba-zelene-javne-nabave/>

Uloga sindikata

Sindikati u ovom procesu imaju važnu ulogu jer mogu osigurati da zelena javna nabava osigura radne uvjete i pravednu tranziciju. Oni mogu upozoriti da se u nabavi ne biraju najjeftiniji ponuđači koji štede na radnicima, sigurnosti ili kvaliteti. Sindikati mogu zagovarati kriterije koji uključuju i socijalne standarde, a to su poštene plaće, sigurni uvjeti rada, lokalna proizvodnja i održivi poslovni modeli.

Sindikati mogu sudjelovati u izradi politika javne nabave, pratiti provedbu i predlagati rješenja koja povezuju zelene ciljeve s kvalitetnim radnim mjestima. Educiranjem i suradnjom s radnicima u javnom i privatnom sektoru mogu pomoći razumjeti što zelena nabava znači u praksi te kako se radnici mogu pripremiti za nove zahtjeve i prilike.

Zelena javna nabava tako postaje alat za održiv razvoj, kvalitetnija radna mjesta i pravedniju tranziciju. Sindikati su važan partner u odgovornom korištenju ovog alata na dobrobit zajednice.

Primjeri zelene javne nabave u Hrvatskoj

U Hrvatskoj se zelena javna nabava sve više koristi iako još uvijek nije u potpunosti standard. Ipak, postoje vrlo jasni primjeri javnih institucija i kupovine proizvode i usluge koje manje opterećuju okoliš.

→ Nabava hibridnih vozila – Park prirode Velebit

Javna ustanova Park prirode Velebit nabavila je hibridno vozilo radi smanjenja potrošnje goriva i emisije CO₂. Ovo je pokazatelj da i manje institucije mogu smanjiti svoj ekološki otisak pametnijim izborom službenih vozila.

→ Poslovni najam energetske učinkovitih vozila – Zračna luka Dubrovnik

Zračna luka Dubrovnik uvela je poslovni najam vozila s boljim ekološkim performansama. Time se smanjuju emisije i troškovi održavanja, a javna ustanova daje primjer odgovorne potrošnje.

→ Spremnici za odvojeno prikupljanje otpada – Grad Krk

Grad Krk nabavio je setove spremnika za odvojeno prikupljanje otpada čime se potiče recikliranje i smanjuje količina otpada na odlagalištima.

→ Nabava prehrambenih proizvoda s održivim kriterijima – Nacionalni park Plitvička jezera
Plitvička jezera u više su navrata provodila nabavu hrane (sladoled, riba, šećer i dr.) uz kriterije koji uključuju kvalitetu, lokalnost i održivost čime se potiču odgovorna potrošnja i lokalna ekonomija.

→ Studentski centri – nabava hrane s održivim kriterijima

Studentski centri u Splitu, Rijeci i Dubrovniku provodili su zelenu nabavu prehrambenih proizvoda (mlijeko, žitarice, meso) čime se potiče nabava kvalitetnije hrane, često od lokalnih proizvođača, uz smanjenje otpada i boljih standarda proizvodnje.

→ KBC Zagreb – nabava lijekova uz kriterije održivosti

KBC Zagreb provodio je nabavu lijekova (npr. Spinraza) uz kriterije koji uključuju sigurnost, kvalitetu i odgovorno upravljanje resursima. Iako lijekovi nisu „zeleni“ u klasičnom smislu, kriteriji održivosti i učinkovitosti sve se više primjenjuju i u zdravstvenom sektoru.

Zašto su ovi primjeri važni?

Pokazuju da zelena javna nabava nije apstraktna ideja, nego konkretan alat:

- smanjuje emisije i potrošnju resursa,
- potiče lokalnu ekonomiju,
- povećava kvalitetu javnih usluga,
- otvara prostor za zelena radna mjesta,
- 2daje primjer privatnom sektoru.

Najvažnije je što se javni novac koristi odgovornije i dugoročno isplativije.

Izvor: https://zelenanabava.hr/primjeri-zejn-i-korisno/?utm_source

4. Završne poruke - uloga sindikata u socijalno pravednoj zelenoj tranziciji

Uloga sindikata u pravednoj zelenoj tranziciji

Sindikati danas imaju važnu ulogu u oblikovanju odgovora na klimatske promjene jer se tranzicija prema održivom gospodarstvu ne može provoditi bez jasnog razumijevanja posljedica za radnike i lokalne zajednice. Njihova je zadaća osigurati da se promjene u proizvodnim procesima, energetici i organizaciji rada odvijaju bez produbljivanja postojeće nejednakosti, nego s otvaranjem prostora za sigurnije, stabilnije i kvalitetnije uvjete rada. Sindikati doprinose definiranju mjera koje ublažavaju troškove tranzicije za kućanstva i radnike, posebno u sektorima energetike i prometa. Time se klimatske politike povezuju s pravednošću, dostupnošću i socijalnom sigurnošću, a ne samo s tehničkim ciljevima.

Sindikati u obrazovanju kao nositelji promjene

Sindikati imaju i važnu ulogu u obrazovnom sektoru jer se upravo u školama i fakultetima stvaraju temelji razumijevanja klimatskih izazova i razvoja kompetencija potrebnih za buduće tržište rada. Sindikati nastavnika i drugih zaposlenih u obrazovanju mogu utjecati na sustavnu i kvalitetnu integraciju klimatskih teme u kurikule, ali i na to da se nastavnicima osiguraju vrijeme, podrška i stručno usavršavanje za poučavanje navedenih sadržaja. Sudjelovanje u raspravama o zelenim vještinama i obrazovnim reformama važno je kako bi se u tranziciji osigurale jasne pedagoške i društvene dimenzije.

Suradnja sektora kao preduvjet uspjeha

Zelena tranzicija ne može biti uspješna ako svaki sektor djeluje izolirano. Energetika, promet, industrija, socijalne službe i obrazovanje međusobno su povezani, a sindikati među rijetkima razumiju utjecaj na radnike. Uključivanje sindikata u međusektorske procese omogućuje da se planovi smanjenja emisija, razvoj novih tehnologija i prilagodba tržišta rada usklađuju sa stvarnim potrebama ljudi na terenu.

Važnu ulogu imaju kampanje i prosvjedi koje sindikati organiziraju samostalno ili u suradnji s drugim sektorima i organizacijama civilnog društva. Takve akcije često služe kao korektiv političkih procesa te skreću pozornost na socijalne posljedice klimatskih mjera i potiču donošenje ambicioznijih, ali i pravednijih rješenja. Suradnja unutar institucionalnih procesa i javne akcije otvaraju prostor za rješenja koja su dugoročno održiva i društveno prihvatljiva.

Socijalni dijalog i sudjelovanje u izradi javnih politika

Bez otvorenog i strukturiranog socijalnog dijaloga teško je očekivati da će tranzicija biti doživljena pravednom. Sindikati mogu osigurati da se odluke o restrukturiranju, novim standardima rada ili ulaganjima u zelene tehnologije donose uz pravovremene informacije i jasne mehanizme zaštite radnika kako bi se umanjio rizik od otpora promjenama i ojačalo povjerenje između radnika, poslodavaca i donositelja odluka. Socijalni dijalog također omogućuje da se u procjene klimatskih politika uključe i socijalni učinci, a ne samo tehnički pokazatelji.

Ukratko, socijalnim dijalogom i sudjelovanjem u izradi javnih politika sindikati mogu usmjeravati tranziciju prema rješenjima koja istodobno smanjuju emisije i štite ljude čiji se poslovi mijenjaju ili nestaju.

Razvoj vještina i prilagodba tržišta rada

Mijenjanjem tehnologije i radnih procesa raste potreba za novim kompetencijama. Sindikati mogu biti važan partner u planiranju programa osposobljavanja i prekvalifikacija, posebno u sektorima koji najviše osjećaju posljedice tranzicije. Njihova uključenost pomaže da se programi učenja temelje na stvarnim potrebama radnika i da budu dostupni svima bez obzira na dob, prethodno obrazovanje ili radni status. Time se smanjuje rizik od dugotrajne nezaposlenosti i jača otpornost zajednica.

Doprinos sindikata lokalnim klimatskim politikama

Sindikati na lokalnoj razini mogu povezati klimatske ciljeve s konkretnim potrebama stanovnika i radnika. Sudjelovanjem u lokalnim planovima održivog razvoja, raspravama o mobilnosti ili energetske projekta sindikati doprinose usklađenosti tranzicije s realnim uvjetima života u zajednici. Njihova perspektiva pomaže da klimatske mjere postanu dio šireg pristupa koji uključuje socijalnu sigurnost, kvalitetu javnih usluga i dobrobit ljudi.

Mjesta za jačanje suradnje i kapaciteta

Potrebno je jačati suradnju sindikata s drugim sektorima kako bi sindikati mogli ravnopravno sudjelovati u zelenoj tranziciji. Dio sindikata i dalje raspolaže ograničenim kapacitetima za praćenje sve složenijih klimatskih politika, a razina znanja o klimatskim temama nije jednaka u svim organizacijama što otežava zajedničko razumijevanje prioriteta. Razlike među sektorima dodatno otežavaju suradnju jer se interesi radnika u energetici, prometu ili obrazovanju uvijek ne podudaraju, pa je ponekad teško uspostaviti jedinstvene stavove.

Često se događa i da sindikati nisu uključeni u procese odlučivanja u ranoj fazi, pa reagiraju na već oblikovana rješenja umjesto da sudjeluju u njihovom kreiranju. U nekim sredinama i dalje nedostaje političke volje da se klimatske politike promotre u sklopu socijalne dimenzije, a međusektorska je suradnja ograničena ukorijenjenim sektorskim načinom rada. Dio javnosti percipira da su sindikati usmjereni isključivo na plaće i radne uvjete što otežava njihovo pozicioniranje kao mjerodavnih čimbenika.

Navedeno ukazuje na važnost sustavnog ulaganja u jačanje kapaciteta, znanja i partnerstva kako bi sindikati mogli djelovati proaktivno i biti prepoznati kao ključni sudionici socijalno pravedne klimatske tranzicije.

Kako nadići ove izazove?

- **Ulaganjem u edukaciju i stručnu podršku:** redovite radionice, suradnja s istraživačima i stručnjacima za klimatske politike.
- **Jačanjem međusektorskih platformi:** stvaranje prostora u kojem se sindikati, lokalne vlasti, obrazovne institucije, organizacije civilnog društva i drugi relevantni dionici susreću prije donošenja odluka.
- **Ranim uključivanjem u procese odlučivanja:** zagovaranje formalnih mehanizama koji osiguravaju da sindikati sudjeluju u početnim fazama oblikovanja klimatskih politika.
- **Bolja komunikacija prema javnosti:** isticanje sindikalne uloge u zaštiti zajednica, a ne samo radnih uvjeta, kako bi se promijenila percepcija o njihovom djelokrugu.
- **Razmjena iskustava među sektorima:** posebno između energetike, prometa i obrazovanja gdje se potrebe, izazovi i perspektive u tranziciji značajno razlikuju.

Dodatak 1

Trening-program: Prava radnika u tranziciji prema održivom razvoju

Ciljevi radionice:

- razumjeti koncept zelene i pravedne tranzicije,
- upoznati se s pravima radnika u kontekstu održivog razvoja,
- istražiti ulogu sindikata, poslodavaca i države,
- potaknuti dijalog i osnažiti sudionike za aktivno sudjelovanje.

Modul 1: Uvod u održivi razvoj i zelenu i pravednu tranziciju

Sadržaj:

- Što je održivi razvoj? Ciljevi održivog razvoja
- Klimatske promjene i kako se nositi s njima
- Što je zelena i pravedna tranzicija?
- Zašto je važno uključiti radnike i druge dionike?

Aktivnosti:

Prezentacije + interaktivna rasprava:

Sudionici izmjenjuju iskustva o promjenama koje su primijetili u svom radnom okruženju vezane uz održivost, klimatske promjene i zelenu tranziciju.

Sudionici izmjenjuju iskustva o promjenama koje su primijetili u svom radnom okruženju vezane uz održivost, klimatske promjene i zelenu tranziciju.

Modul 2: Prava radnika u tranziciji

Upoznavanje s ključnim pravima.	
<i>Pravo</i>	<i>Objašnjenje</i>
Pravo na informacije	Obaviještenost radnika o promjenama
Pravo na obrazovanje	Mogućnost prekvalifikacije i usavršavanja
Pravo na sigurnost	Zaštita zdravlja i sigurnosti na radu
Pravo na dostojanstvenu plaću	Očuvanje životnog standarda
Pravo na sudjelovanje	Uključenost u donošenje odluka

Modul 3: Uloga dionika u tranziciji

Tko su ključni dionici?

- Sindikati: zastupaju interese radnika
- Poslodavci: osiguravaju uvjete za pravednu tranziciju
- Država: pruža zakonodavni okvir i financijsku podršku.

Aktivnost:

Simulacija pregovora:

Sudionici preuzimaju uloge (sindikat, poslodavac, predstavnik vlade) i pregovaraju o planu tranzicije.

Modul 4: Lokalna perspektiva i budući koraci

Razgovor:

- Kako se tranzicija odvija u vašoj zajednici?
- Koje su prilike i izazovi?
- Kako možemo djelovati?

Završna aktivnost:

Izrada zajedničke izjave:

Sudionici formuliraju kratku izjavu o pravima radnika u tranziciji i predlažu konkretne mjere za lokalnu razinu.